

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

2 · April 1998

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

SAMMENSLUTNINGEN
AF DANSKE FANGER
FRA FRIHEDSKAMPEN
1940 - 45

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Formand: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsingør. Tlf. 48 79 45 91.

Sekretær: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værløse. Tlf. 44 48 56 74.

Kasserer: Bernth Johannesson, Johs. V. Jensens Allé 48, 4 tv., 2000 Frb. Tlf. 36 16 32 84.

Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff, Hans Andersen, J. E. FINDERUP, Birgit Krasnik Fischermann, Peter Møller Madsen, John Nielsen, Birgit Lærche, Lillian Olsen, Kaj Christensen og Salla Fischermann

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Formand: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 53 86 55 59.

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 44 91 13 72.

Angående ophold i Kegnæs-huset (7 sengepladser, adresse: Flejmosen 4, Østerby,

6470 Syd-Als, tlf. 7440 5342), rettes henvendelse til sekretæren: Aase Beck Eigenbroth.

Tilsynsførende: H. P. Skjoldborg, Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg, tlf. 74 42 57 07 eller eventuelt Erik Hauberg, Holballe, Tandslet, 6470 Sydals, tlf. 74 40 76 32.

Fangesammenslutningens Rekreativsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreativophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsingør, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75% af rekreativopholdets samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreativhjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreativopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreativ- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Søster Lærche, Immerkær 25, 2tv, 2650 Hvidovre, tlf. 36 75 58 03.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreativformål eller -hjælp i særlige trangstiftfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Damms Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14
Giro 620 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Sdr. Fasanvej 53, 4 th
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november. Stof der skal med i bladet skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

100,00 kr. i 1998.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

1. 1998

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for Sammenslutningen af danske fanger
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapofangerne
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 2

1998

4. årgang

Operation »Hvide Busser«

- baggrund og forløb

Af Therkel Stræde, lektor i samtidshistorie, Odense Universitet

Therkel Stræde forsker i besættelsetidens og nazismens historie, herunder tvangsarbejdet i den tyske krigsøkonomi, koncentrationslejrene og jødeforfølgelserne. Han har bl.a. udgivet *En mur af mennesker. Danmark i oktober 1943: jødernes redning fra udslættelsen* (Tiderne Skifter, Kbh. 1993, tysk 1997, fransk 1998)

Artiklen publiceredes oprindeligt i bogen *Befreiung, Sachsenhausen 1945*, udg. af Günter Morsch og Alfred Reckendrees som nr.7 i *Schriftenreihe Brandenburgische Gedenkstätten* (Berlin 1996). Oversat og bearbejdet for *Modstandskampen 1940-45* af forfatteren. Tak til Peder Søgaard og Kaj Christensen for opfordringen.

Fangernes håb om befrielse

Da krigen gik ind i sin sidste fase, og tidspunktet for SS-tyranniets afslutning nærmede sig, forstærkedes den rygtestrøm, der cirkulerede i koncentrationslejren Sachsenhausen.

Afskåret fra omverdenen, som de var, samlede fangerne informationer med største iver. Ethvert stykke papir, ja sågar de stumper af avis-papir, der brugtes på latinerne, blev omhyggelig læst og indholdet memoreret. Man gjorde lange øren for at opsnappe brokker af de samtaler, SS-mænd og tyske civile førte indbyrdes, og alt, hvad man ad den vej fik at vide, blev vendt og drejet med henblik på at lodde chancerne for krigens snarlige afslutning. Jo før den indtraf, jo større var chancerne for at komme igennem med livet i behold.

Som de sovjetiske linier i begyndelsen af 1945 rykkede nærmere Sachsenhausen, voksede håbet om lejrens snarlige befrielse. Men drømte man om at blive evakueret af Røde Kors, så syntes det mere realistisk, at fangerne ville blive sat på march til en anden, ligeså forfærdelig lejr, hvis de da ikke blev myrdet og brændt på stedet.

Den spinkle, men uvurderlige kontakt hjemtil gav de skandinaviske fanger næring til håbet. De modtog trods alt breve hjemme fra og nu og

da levnedsmiddelpakker, som - trods det, at en del af indholdet måtte afstås til SS-mænd og Kapoer - tog den øverste top af sulten og mangelsygdommene og udskød det fysiske sammenbrud.

I Sachsenhausen

Håbet om at blive hentet ud af lejrhelvedet forstærkedes i de første måneder af 1945 blandt Sachsenhausens danske og norske fanger. Med ét blev det meddelt, at fangerne ikke længere skulle på arbejde i udekommadoerne, ja, skandinaverne behøvede ikke engang stille til de opslidende timelange appeller længere. Man havde set en personbil med danske nummerplader udenfor lejren. Og faktisk havde lægen Dr. Johannes Holm den 5. marts 1945 aflagt besøg i Sachsenhausen for at spørge til folketingsmand Aksel Larsen, der sad i enecelle i lejren. Leifur Muller, en islandsk student, der var blevet taget af Gestapo, da han forsøgte at slippe illegalt over grænsen fra Norge til Sverige for at komme hjem, erindrer, at de skandinaviske fanger af deres Blockälteste fik ordre

på at vaske og barbere sig omhyggeligt, så man var klar til pludselig afrejse. Ifølge den danske modstandsmand Rasmus Bonde-Larsen styrkede udsigten til evakuering moralen og udholdenheden blandt fangerne.

Men evakueringen lod vente på sig, og håbet sank atter. Så - endelig - kort før midnat den 15. marts kørte der et antal hvidmalede busser og lastvogne op foran lejrens port. Dermed begyndte den redningsaktion, der senere skulle blive berømt som »De hvide Busser«, for Sachsenhausens vedkommende.

Bilerne var fra Svensk Røde Kors. 350 fanger blev hurtigt anbragt i dem, og en time senere rullede de imod Hamborg, hvor det var meningen at internere de evakuerede fanger under svensk opsyn i et særligt afsnit af koncentrationslejren Neuengamme. Siden skulle de så evakueres til Sverige via Danmark.

I de følgende to uger gennemførte de svenske Røde Kors-kolonner syv sådanne transporter fra Sachsenhausen. 2.176 skandinaviske fanger blev hentet ud af lejren og efter få dages ophold i Neuengamme bragt til Sverige. Busserne kørte nærmest nonstop og blev derpå anvendt til evakuering af andre tyske koncentrationslejre.

»De hvide Busser«

Den massive fangeevakuering fra Sachsenhausen kan med god ret betragtes som »De hvide Bussers« glansnummer, og den har bidraget kraftigt til deres ry. Der var imidlertid allerede fra december 1944 danske hjælpe køretøjer igang på de ødelagte, overfyldte veje i Hitlers sammenbrudsmærkede »Rige«, ude for at hente fanger fra de nazistiske koncentrationslejre. Det var rutebiler, ambulancer og ledsagevogne, ofte i hast malet hvide og forsynet med store Røde Kors-mærker i håb om, at det kunne forhindre, at de allierede jagerfly, der konstant patruljerede og bestrøg de tyske veje, ved et uheld skulle angribe. Flere måneder før krigens afslutning hentede de allerede udhungrede, dødssyge KZ-fanger ud af lejrene, fanger, som SS - da de kom til lejrene - havde truet med, at den eneste vej ud gik gennem krematoriets skorsten. Nu fik de istedet mad, lægebehandling og bragtes nordpå.

Aktionens fire faser

I starten drejede evakueringsaktionen sig kun om fanger fra Norge og Danmark. Den første fase varede fra november 1944 til februar 1945 og var en rent dansk aktion, der reddede et antal danske fanger - af hvilke de

fleste var meget syge - ud af Neuengamme og andre lejre og hjem til Danmark.

I anden fase - marts 1945 - overførte Grev Folke Bernadottes nyankomne svenske korps de nævnte 2.176 skandinaviske fanger fra Sachsenhausen og 1.725 fra andre koncentrationslejre til Neuengamme, hvor der blev indrettet et særligt lejrafsnit til skandinaverne og organiseret ekstra tilførsler af levnedsmidler og medicin.

Den tredje fase begyndte i starten af april 1945 og varede til lige før den tyske kapitulation. Nu smeltede den danske og den svenske hjælpeaktion sammen. Flere og flere skandinaviske fanger blev hentet i de forskellige lejre og ført til opsamlingslejren i Neuengamme, samtidig med at Røde Kors efterhånden tømte denne og bragte fangerne til Danmark og videre til Sverige, hvor de - det var et tysk krav for at gå med til aktionen - skulle forblive i internering indtil krigen var forbi.

En sidste, fjerde fase omfattede et stort antal ikke-skandinaviske fanger fra kvinde-koncentrationslejren Ravensbrück og begyndte i slutningen af april. Her blev der brugt både danske og svenske busser samt en lastbilkolonne fra det Internationale

En af de Hvide Busser er nu kommet på museum. Indsatsen vil dog aldrig blive glemt.

Røde Kors i Schweiz. Desuden gennemførte tyskerne tre transporter med godstog under de forfærdeligste omstændigheder. Flere tusinde kvindelige fanger fra Ravensbrück og andre lejre kom til Danmark i de sidste april- og første majdage og førtes efter nødtørftig førstehjælpsbehandling videre til Sverige.

Hjælpeaktionen udvides

Da befrielsesaktionen først var igang, blev den altså udvidet flere gange. Egentlig skulle den kun omfatte danskere og nordmænd. Men så lykkedes det at overtale én og anden lejrkommandant til også at slippe de svenske, finske og islandske statsborgere, der her og der sad fangne i Tyskland. Her brugte Røde Kors ofte de standardlevnedsmiddelpakker, som KZ-lejrenes personale kendte og begærede, som bestikkelse. I den sidste fase lykkedes det at opnå frigivelse af yderligere et stort antal fanger fra mange forskellige europæiske lande.

Det lykkedes sågar at bryde den modstand, der var hos toneangivende beslutningstagere i SS imod løsladelse af »ikke-ariske« fanger. På den måde blev de jøder, der i 1943 var blevet deporteret fra Danmark og spærret inde i Theresienstadt, endelig hentet hjem medio april 1945. Og flere tusind jødiske kvinder fra lande udenfor Skandinavien kunne i de sidste krigsuger befries sammen med deres ikke-jødiske lidelsesfæller.

I Verdenskrigens slutfase blev forholdene i koncentrationslejrene endnu mere katastrofale, og fangerne døde i enorme tal. Fra årsskiftet 1944/45 til befrielsen sank antallet af fanger i de tyske koncentrationslejre fra 750.000 til 1/2 million - trods fortsat tilgang af nye. Jo tydeligere det var, at den nazistiske stat stod foran sit sammenbrud, jo hurtigere arbejdede dens mordmaskineri. Så der er ingen tvivl om, at »De hvide Busser« reddede mange fangers liv.

Bernadottes rolle

Verdensoffentligheden forbandt i høj grad redningsaktionen med Folke Bernadottes navn, og det er som Bernadotte-aktionen, den er blevet kendt i Verden. Den svenske konges nevø spillede en hovedrolle i en vigtig fase af aktionen. Trods sin post som vicepræsident for svensk Røde Kors havde han indtil da ikke påkaldt sig den store interesse, men nu optrådte han med stor autoritet og blev en identifikationsfigur for alle,

der var impliceret i redningsoperationen.

Hans rolle er dog blevet overdrevet noget i efterkrigstidens mytedannelse. I virkeligheden var der flere indbyrdes uafhængige initiativer, som mundede ud i to aktioner, en dansk og en svensk, der først på et sent tidspunkt blev bundet sammen i et ingenlunde uproblematisk samarbejde.

Evakuering af norske fanger?

Ret tidligt efter, at tyskerne havde besat Norge, begyndte deportationerne til koncentrationslejre i Tyskland. Men snart tog Hans Christian Ditleff, der havde været Norges ambassadør i Polen og var flygtet til Stockholm, det spørgsmål op, om man kunne hjælpe de deporterede med brevkontakt, levnedsmiddelpakker osv. Han grundlagde en hjælpekomité, som samarbejdede med svensk og norsk Røde Kors og havde held til at opnå små, men betydningsfulde indrømmelser fra de tyske myndigheder.

Quislings kollaborationsregering havde af indlysende grunde ingen interesse i at få de deporterede modstandsfolk og gidsler repatrieret. Ikke desto mindre udarbejdede Ditleffs organisation i 1944 en plan for evakuering af de nordmænd, der sad i fængsel og KZ-lejr i Tyskland. Der gik imidlertid lang tid, før han fik den norske eksilregering i London til at støtte sin idé. For hverken i det neutrale Sverige eller i den allierede lejr gjorde man sig realistiske forestillinger om, hvor morderiske betingelserne var i de tyske koncentrationslejre, og hvor presserende det følgelig var at få evakueret de deporterede. Og målet at vinde krigen havde fortrin fremfor alt andet.

Danske planer

I Danmark arbejdedes der allerede med lignende tanker. Fru Borghild Hammerich og hendes mand, kontre-admiral Carl Hammerich, der stod i spidsen for den danske Norgeshjælp, rettede således i februar 1944 en forespørgsel til London. De ville vide, om den norske eksilregering fandt det ønskeligt at få de norske fanger inkluderet i de hemmelige planer, som var under udarbejdelse, for en repatriering af de danskere, der var deporteret til Tyskland.

Svaret var positivt, så kredsen om det modstandsaktive ægtepar gik igang med en mere konkret planlægning. Der skulle opstilles et hjælpe-

korps, som kunne gennemføre en evakuering, når det blev aktuelt. Der blev i hemmelighed truffet forberedelser til at indkvartere og forpleje et stort antal befriede fanger foreskellige steder i Jylland. Hjælpeaktionen var dog planlagt til at ske i samarbejde med allierede instanser og skulle således først finde sted, når disse efter nazirigets sammenbrud og kamphandlingernes ophør kontrollerede Tyskland.

Deportationerne fra Danmark

I Danmark var de tyske deportationer begyndt væsentligt senere end i Norge. Den danske regering og rigsdagen fungerede jo videre indtil Augustop-røret 1943, og også efter dette var en del af jurisdiktionen og forvaltningen fortsat på danske hænder. Den første større gruppe af deporterede omfattede 481 jøder, der var blevet arresteret under den mislykkede tyske aktion mod jøderne, og 150 kommunister, der i 1941 på tysk krav var blevet interneret af dansk politi. Disse mennesker førtes til Theresienstadt hhv. Stutthof i dagene efter den 2. oktober 1943.

Departementscheferne, der, efter at regeringen var ophørt med at fungere, ledede statsadministrationen, protesterede kraftigt imod deportationerne og satte straks igang med initiativer til at hjælpe ofrene og lette betingelserne for dem og deres familier. Ikke mindst pressede man til stædighed på med krav om at få de deporterede ført tilbage til Danmark. I nogle få tilfælde havde man faktisk succes dermed.

Hemmelige repatrieringsforberedelser

For at den hele eller delvise repatriering af danskerne, man håbede at forhandle sig frem til, ikke skulle strande på praktiske vanskeligheder såsom mangel på transportkapacitet, gik man allerede i vinteren 1943/44 igang med at detailplanlægge en større evakueringsaktion. Hovedkraften bag disse forberedelser - og bag hjælpen til fangerne i det hele taget - var Socialministeriets departementschef Hans Henrik Koch, der sympatiserede med modstandsbevægelsen. Sammen med afdelingschef i Udenrigsministeriet Frants Hvass spillede Koch et risikabelt dobbeltspil overfor besættelsesmagten.

Koch og Hvass så deres ny aktiviteter som en direkte forlængelse af de protester, der rejstes imod hver ny

deportation, og de gentagne danske krav om repatriering. I yderste tilfælde var de villige til at acceptere, at tilbageførte fanger interneredes på dansk jord, hvis man derved kunne forkorte deres ophold i de tyske koncentrationslejre. I deres drøftelser dukkede tanken om en evakueringsaktion, der skulle finde sted endnu inden krigen var afsluttet, op for første gang.

Fangehjælpen

Det var vigtigt at registrere de deporterede og deres opholdssteder så nøjagtigt som muligt. Allerede indenfor rammerne af de almindelige hjælpeforanstaltninger etableredes der lister og kartoteker, der gjorde det muligt hurtigt at få sendt pakker med levnedsmidler, ekstra tøj osv. ned til dem. Man forsøgte efter evne at holde styr på, hvor de danske fanger opholdt sig, og at opretholde kontakten med fangerne, men henimod krigens slutning blev fangerne hyppigt flyttet fra lejr til lejr, og dødsfald, af hvilke der forekom stadigt flere, kom kun uregelmæssigt til de danske myndigheders kendskab.

De danske og svenske sømandspræster, der var udstationeret i de nordtyske havnebyer, gjorde sig store anstrengelser for at besøge så mange af de skandinaver, der sad i tugthus eller fængsel, som muligt. For flertallet af de deporterede, som befandt sig i koncentrationslejrene, kunne de derimod ikke gøre noget.

De danske konsulater i Tyskland undersøgte i det stille forholdene i flere tyske lejre og sendte hemmelige beretninger til Udenrigsministeriet i København. Således blev danske »tysklandsarbejdere«, der havde været i KZ-lejr som »Arbeitserziehungshäftlinge« (dvs. »arbejderopdragelsesfanger«, som skulle »lære disciplin«), ved flere lejligheder diskret forhørt om deres oplevelser, for at man ad denne vej kunne danne sig et mere præcist billede af sundhedstilstanden og de generelle leveforhold i disse lejre. Takket være kilder som disse og den kontakt, man havde med de deporterede fangers pårørende, kunne gruppen omkring Koch skaffe sig realistisk indsigt i de umenneskelige forhold, der herskede i de tyske lejre.

Antallet af deporterede

Hjælpebestrebelse og presset for at opnå tilladelse til repatriering af fangerne løjede ikke af. Det forstær-

kedes tværtimod, da Gestapo fra og med slutningen af 1943 begyndte med uregelmæssig tidsafstand at sende modstandsfolk og fra slutningen af 1944 også såkaldt »asociale« fra sortbørs- og prostitutionsmiljøet til Tyskland. Efter afvæbningen og opløsningen af det danske politi den 19. september 1944 blev der desuden deporteret ca. 2.000 politifolk, som kom til Buchenwald og forskellige andre lejre i Sydtykland. Ved denne lejlighed sendtes der desuden 250 medlemmer af grænsegendarmeriet til Neuengamme. Alt i alt befandt der sig - efter flere hundrede dødsfald - knapt 6.000 danske fanger i tyske koncentrationslejre, tugthuse og fængsler, da krigen nærmede sig sin afslutning.

Antallet af deporterede nordmænd var væsentlig højere. I Norge gik den militære kamp mod det tyske overfald nærmest direkte over i væbnet modstand med støtte fra Storbritannien, eksilregeringen og kongen. Situationen var fra starten af langt mere spændt end i Danmark, og det tyske besættelsesherredømme under rigskommissær Terboven var på grund af Norges store strategiske betydning for Tyskland langt mere repræsentativt. Allerede tidligt kom det til protester i Norge, og det foranledigede besættelsesmagten til at oprette koncentrationslejren Grini ved Oslo samt til gentagne deportationer og andre terrorhandlinger. Således svarede tyskerne i november 1943 på studenteprotester med at deportere 700 studenter samt 30 lærere og rektor fra Universitetet i Oslo til Sachsenhausen.

Ved udgangen af 1944 befandt der sig ca. 10.000 norske mænd og kvinder i fangenskab i Tyskland. Sachsenhausen var den lejr, der havde det største antal. Mere end 3.000 nordmænd omkom eller myrdedes i de tyske lejre.

»Det danske Hjælpekorps«

Koch-gruppens tophemmelige aktiviteter gik internt under betegnelsen Det danske Hjælpekorps. De kamoufleredes som lovlig bistand til de deporterede og deres pårørende. Forsendelsen af pakker til lejrene, som Røde Kors formelt stod for, var en vigtig del og styredes og finansieredes af Socialministeriet. Da de tyske myndigheder kun ville tillade individuelle pakkeforsendelser fra private afsendere, blev det organiseret, at de fanger, der ikke havde familie i Dan-

mark, fik pakker ad anden vej, ved at pålidelige danskere påtog sig en art pakkefadderskaber. Under dække af den efterhånden ret omfattende pakkeforvaltning kunne der stikkes midler til side og forberedes mere langsigtede initiativer, så man til hver en tid var parat til at udnytte en eventuel tysk åbning i repatrieringsspørgsmålet optimalt.

Koch-gruppens planer for evakuering af danske og norske fanger fra de tyske lejre var allerede vidt fremskredne, inden de danske politifolk i september 1944 førtes til Tyskland. Der var blevet udlagt depoter af motorbrændstof, medikamenter og levnedsmidler umiddelbart nord for den dansk-tyske grænse og på det danske alderdomshjem Stift Rosenborg i Hamburg-Bergedorf. Aftaler blev indgået med DSB, diverse bus-selskaber og redningskorpserne om, at disse med kort varsel skulle stille busser, lastvogne og ambulancer til rådighed. Et antal ekstra ambulancer blev indrettet, idet man nødtørftigt ombyggede et antal gamle, opklodsede last- og varevogne. På et foto af den første hjælpekonvoj, der kom ud at køre, er der således en ølvogn fra det kooperative bryggeri Stjernen med. Man var fuldt bevidst om, at en stor del af fangerne var særdeles svækkede og kun kunne transporteres liggende. Fremfor alt hvervede man frivillige, der var pålidelige og parat til at medvirke i en evakueringsaktion under vanskelige og farlige omstændigheder: chauffører, læger, sygeplejersker og hjælpere af begge køn.

Evakueringerne starter

Efter deportationen af de danske politifolk og grænsegendarmer forstærkede det danske udenrigsministerium presset på den rigsbefuldmægtigede Werner Best. Efter forhandlinger i København og Berlin viste der sig omsider en første åbning fra tysk side, og sidst i november 1944 indvilligede det tyske sikkerhedspoliti i, at der af de politifolk, som var kommet til Buchenwald, kunne hjemføres 200 mand, fortrinsvis de ældre og alvorligt syge.

Tyskerne betingede sig, at de nødvendige transportmidler blev stillet til rådighed fra dansk side. Og netop en sådan situation var det jo, Koch-gruppens forberedelser havde sigtet mod at løse. Fra lørdag den 2. december, da tyskerne fremkom med kravet om, at danskerne skulle stille med

transportmateriel, og til den første kolonne kørte afsted til Tyskland, gik der mindre end tre dage. DSB stillede straks fire rutebiler med personanhængere til rådighed, Statens civile Luftværn fire ambulancer og en lastvogn. Dansk Røde Kors udlånte en personbil til brug for kolonnens leder, dr.med. Juel Henningsen, og den ledsagende Gestapo-funktionær.

Natten mellem den 10. og 11. december 1944 kom kolonnen tilbage efter en anstrengende tur gennem Tyskland, og 200 fanger fra Buchenwald indleveredes i interneringslejren Frøslev. Et forsøg den 12. december på at hente 25 grænsegendarmere ud af Neuengamme løb derimod ind i vanskeligheder. Den politiske Afdeling, dvs. Gestapo i lejren, var ikke blevet underrettet om de forestående løsladelser, og de fleste af de fanger, det drejede sig om, var blevet sendt videre til mindre Aussenlager. Danskerne tilbød at hente dem i de forskellige lejre, men det afviste lejrledelsen i Neuengamme.

I stamlejren var der kun 31 danske grænsegendarmere tilbage, af hvilke 20 lå syge på revieret. Efter daglange forhandlinger lykkedes det omsider at få frigivet fem gendarmere, der ikke var mere syge, end at de ville kunne holde til rejsen, samt tre civile danske fanger. At det lykkedes at få almindelige, civile fanger med i evakueringsaktionen, var en sejr, men den overskyggedes af det nederlag, at det ikke ude i marken var lykkedes at få alle dem med, tyskerne i København havde lovet frigivet. Og kun få dage efter ankomsten til Danmark døde en af de civile fanger på et dansk sygehus.

Også den næste aktion, der fandt sted den 3. januar 1945, blev en skuffelse. Man kørte til Hamborg for at evakuere en kvindelig fange fra et Gestapofængsel, men hun var i mellemtiden blevet flyttet til et andet sted, og man kunne ikke komme i kontakt med hende.

Så begyndte det imidlertid at gå bedre med transporterne. I løbet af januar og februar 1945 kunne grænsegendarmere og politifolk hentes hjem fra lejrene Buchenwald, Mühlberg og Neuengamme i stort tal, og man fik tillige en del fanger med, som var blevet deporteret som led i den såkaldte »Asozialen- Aktion«.

Også et antal politiske fanger, der fortsat ansås for at udgøre en fare for Det tyske Rige, fik man udleveret. Det skyldtes en mekanisme, som i

løbet af evakueringsaktionen blev stadig mere betydningsfuld: redningsmandskabet gik offensivt til kommandanterne i de lejre, de kom til, og pressede, såsnart disse havde godkendt evakueringsopdraget, på for at udvide personkredsen så meget som overhovedet muligt. Her gjaldt alle forhandlings- og bestikkeskneb, og de blev anvendt med stort improvisationstalent.

Redningsaktionens organisation

Centralen for den danske evakueringsaktion lå i Padborg direkte ved grænsen. Her var der allerede tidligt i krigen indrettet en karantænestation for at forhindre, at hjemvendende tysklansarbejdere bragte smitsomme sygdomme ind i landet. Under ledelse af baronesse Fritse Wedel-Wedelsborg blev denne institution omstillet til at tage imod KZ-fangerne, så de her kunne blive vasket, forplejet og undersøgt af læger.

De fleste fanger blev hurtigt ført videre til den nærliggende Frøslevlejr, mens de alvorligt syge blev indlagt på sønderjyske sygehuse. Kun de såkaldt »asociale« blev transporteret til København og løsladt med det samme. Måske spekulerede Gestapo i at hverve nogle af dem som stikkere.

Allerede omkring årsskiftet 1944/45 var Dansk Hjelpekorps altså en organisation med velfungerende logistik og besjælet af stor offervilje blandt de mange frivillige medarbejdere. Transporterne, der gennemførtes under de vanskeligst tænkelige omstændigheder, skabte et omfattende erfaringsgrundlag med hensyn til nedbrud og vanskelige trafikforhold, diæternæring og behandling af fanger med ekstreme sygdomstilstande samt med, hvordan man bedst kunne omgås de medlemmer af SS og Gestapo, som man ville opnå noget hos. Denne erfaringsakkumulation var sikkert afgørende med til at sikre, at det fortsatte evakueringsarbejde blev så succesrigt, som det gjorde.

Den svenske aktion

Den svenske aktion udsprang af ambassadør Ditleffs førnævnte initiativer. Der var fra forskellig side lagt pres på Berlin for at føre de norske studenter - eller ihvertfald de alvorligt syge og handicappede blandt dem - hjem fra Tyskland. Det lykkedes at få universitetets rektor Didrik Arup Seip løsladt fra koncentrations-

lejren, men tyskerne tilbageholdt ham sammen med andre fremtrædende nordmænd som civilinternerede i Berlin. Her kunne Seip øve en vis indflydelse, fordi Himmler interesserede sig for hans studier i den »nordiske« oldtid, så han udnyttede enhver chance til at lægge et godt ord ind for sine studenter.

Samtidig samlede Seip alt, hvad han kunne få fat på af informationer om de deporterede, til et hemmeligt kartotek: hvor sad de indespærret, hvordan var deres sundhedstilstand osv.? Professor Seip har sammen med Sveriges ambassadør i Berlin, Arvid Richert, der gentagne gange gik i brechen for enkelte fanger, en stor del af æren for, at det i november hhv. ved juletid 1944 lykkedes at få løsladt 143 af de norske studenter.

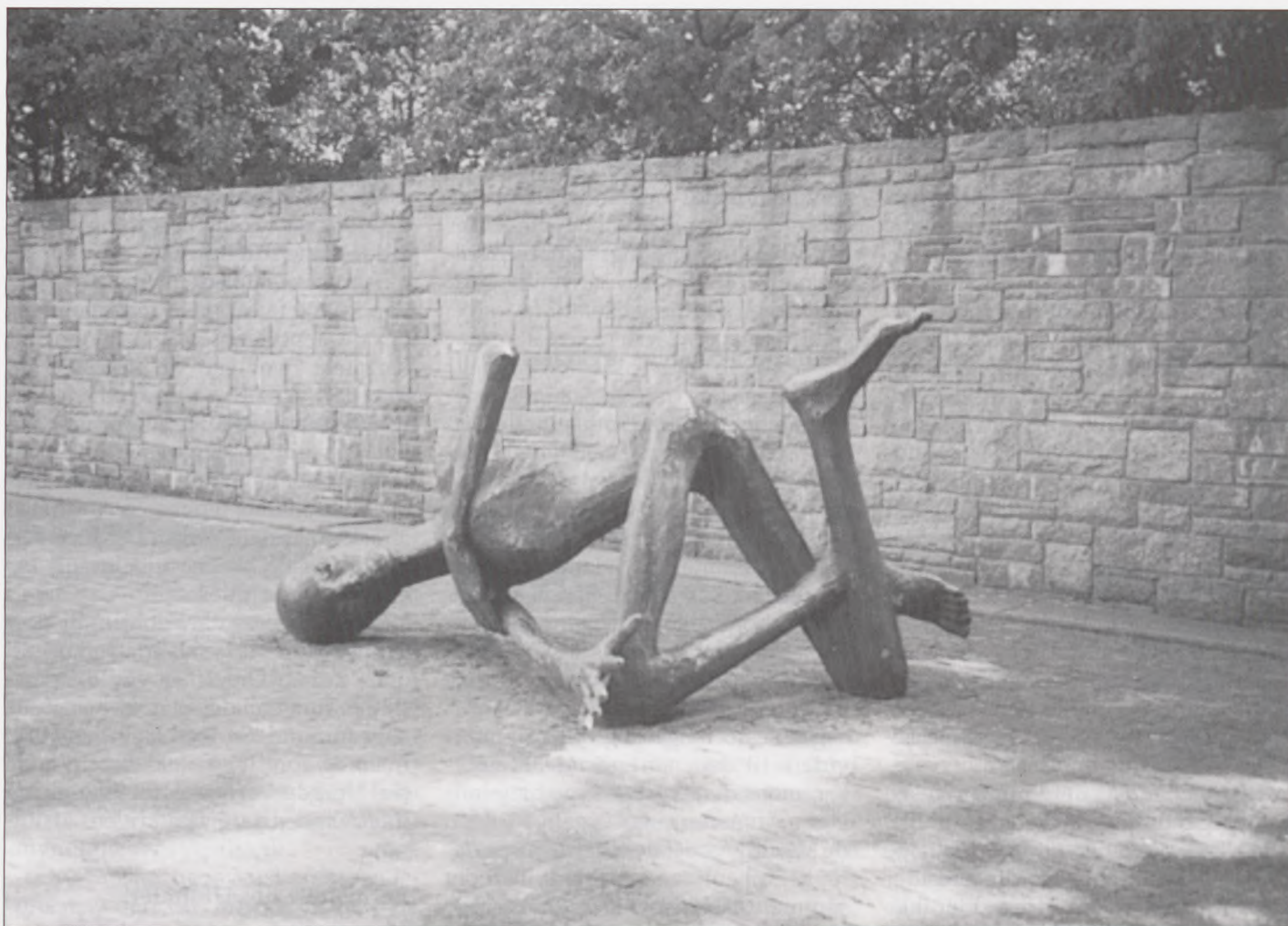
De frigivne blev sendt hjem til Norge med skib fra Tyskland. Og kort tid efter kunne Ditleff så vinde Bernadotte for den idé, at greven skulle søge forhandling med Heinrich Himmler og foreslå, at alle deporterede fra Norge overførtes til Sverige og interneredes der indtil krigens afslutning.

Bernadotte hos Himmler

Den 16. februar 1945 rejste Bernadotte afsted til Berlin. Hans påskud var, at han ville forsøge at opnå Himmlers tilslutning til evakuering af kvinder og børn, der var født i Sverige og nu i kraft af ægteskab med tyske mænd opholdt sig i Tyskland. Det virkelige mål, som også den svenske regering havde godkendt, var at få lov til at evakuere både de norske og de danske fanger fra tyske lejre og anstalter. Yderligere ønskede Bernadotte, at Svensk Røde Kors fik tilladelse til at udføre hjælpearbejde i koncentrationslejrene.

I Berlin forsøgte Kaltenbrunner, der var chef for Gestapo, at forhindre Bernadotte i at nå frem til Himmler, men det lykkedes alligevel, takket være hjælp fra efterretningschefen Schellenberg. Schellenberg og Himmler havde allerede i nogen tid omgikkes med tanker om en separatfred med de vestallierede, der skulle gøre det muligt for Det tredje Rige at koncentrere kræfterne om at vende tilbagegangen i krigen mod Sovjetunionen, og Schellenberg betragtede Bernadotte som velegnet til at formidle mellem Tyskland og England/USA.

Umiddelbart var udsigterne til, at Bernadotte kunne opnå det, han

Musselmand - Nazismens grusomhed kan ikke vises bedre end ved denne skulptur

egentlig kom for, ikke de bedste. Det var nemlig lige kommet frem i den internationale offentlighed, at Himmler havde indgået en hemmelig aftale med Schweiz' tidligere forbundspræsident Musy om løsladelse af en gruppe jøder fra Theresienstadt. Himmler gik i stigende grad bagom Hitlers ryg og var aldeles rasende over diskretionsbruddet.

Ikke desto mindre kom han Bernadotte halvt i møde og gav tilladelse til at koncentrere alle skandinaviske fanger i Neuengamme. Transportkapacitet og ressourcer ville man imidlertid ikke stille til rådighed fra tysk side — men det havde Bernadotte heller ikke ventet.

Den svenske transportorganisation etableres

Skulle man spare fangerne for sammenbrudssituationens belastninger og farer, så måtte der altså nu i største hast stables en transportorganisation på benene. Aftalen med Himmler gav en frist på kun ti dage til at skabe et funktionsdygtigt apparat, men det lykkedes i Svensk Røde Kors' regi og

med massiv støtte fra den svenske hær. Røde Kors leverede de formelle og logistiske rammer, mens den svenske hær stillede relativt nye, hurtige køretøjer samt benzin-, levnedsmiddel- og medicinforråd til rådighed. Også diverse trafikselskaber stillede materiel, således deltog der f.eks. bybusser fra Malmö Stadstrafik. Chauffører, hjælpere og sygepassere var frivillige, og de fleste kom fra militærets rækker.

Den 10. marts kunne tre kolonner med hver 12 busser samt en intendanturkolonne og en transportkolonne med det nødvendige til værksteder, feltkøkkener og sygepleje afrejse til Danmark og videre til Nordtyskland, hvor transportlederen, Oberst Björck, den 12. marts opslug hovedkvarter ved slottet Friedrichsruh.

I de derpå følgende dage kørte de svenske transportkolonner næsten uden afbrydelse i pendulfart mellem Sachsenhausen og Neuengamme. Det lykkedes på to uger at evakuere samtlige skandinaviske Sachsenhausen-fanger. Der blev desuden sendt en redningskolonne til Dachau og

evakueret en del fanger fra andre lejre.

Overførsel til Sverige?

Ønsket om at overføre de skandinaver, der koncentreredes i Neuengamme, til Sverige, kunne Bernadotte til at begynde med ikke trænge igennem med. Her var forhandlingerne nær ved at gå i hårdknude, fordi den danske generalkonsul Marinus Yde af geskæftighed eller for at reparere på sit noget ramponerede rygte gik i forhandlinger med Hamborgs nazistiske statholder, Karl Kaufmann, og fik dennes tilslutning til repatriering af de danskere, der sad indespærret i Hamborg-området. Atter blev Himmler rasende. Til sidst - da Bernadotte indvilligede i at påtage sig den rolle som go-between overfor de vestalierede, han var tiltænkt - gav SS-chefen dog tilladelse til, at de skandinaviske fanger kunne føres til Sverige.

Fra dette tidspunkt indledtes et tættere samarbejde mellem den danske og den svenske operation. Svenskerne var - især på den lange ekspedition til Dachau - blevet konfronteret

ret med ekstreme sygdoms- og svagelighedstilstande, som chokerede dem, og disse oplevelser banede vej for den erkendelse, at de kunne lære et og andet af de erfaringer, den danske hjælpeorganisation havde opsamlet.

Ildprøven for det danske hjælpekorps

I den danske hjælpeorganisation udløste tilladelsen til at evakuere alle skandinaviske fanger fra Tyskland hektisk travlhed. Alt, hvad der overhovedet kunne undværes af egnet transportmateriel i Jylland og på øerne blev mobiliseret på få timer. 114 busser plus ambulancer og andre køretøjer medsamlet det nødvendige mandskab satte straks kursen mod grænsen. Nogle biler kørte afsted, endnu inden den hvide farve havde nået at tørre. Neuengamme skulle evakueres så hurtigt som overhovedet muligt.

Med mere end 300 chauffører, hjælpere o.a. oversteg det danske personale langt det svenske, der reduceredes medio april, idet en del af de frivillige ikke ønskede at forlænge deres kontrakter. De svenske køretøjer blev dog ikke trukket hjem, men bemandedes - i det omfang, der ikke var svensk personale, med danske frivillige, og bidrog således fortsat til den hurtige og effektive afvikling af evakueringen. DSB udrustede derudover et lazarettog, som gennemførte en evakueringstransport i Tyskland og derefter anvendtes til at transportere befriede fanger fra karantænestationen i Padborg til Sverige.

Ravensbrück evakueres

Den 21. april 1945 - de tilbageværende fanger i Sachsenhausen var netop blevet kommanderet afsted på døds-marchen - var Bernadotte påny hos Himmler. SS-chefen gav nu tilladelse til at evakuere samtlige kvindelige fanger i Ravensbrück, hvorfra de skandinaviske kvinder kort tid forinden var blevet løsladt.

Atter kørte de hvide buskolonner i døgndrift, indtil det på grund af kamphandlerne ikke længere var muligt at nå frem til lejren. Så organiserede lejrkommendanten i bekymring over sin mulige efterkrigs-skæbne, at de resterende kvinder sendtes afsted i to godstog til den danske grænse.

I karantænestationen var man allerede begyndt at afvikle funktionerne, for alle de skandinaviske fanger var

efterhånden blevet sluset videre, og håbet om at få flere transporter igennem fra Ravensbrück var opgivet. Nu måtte apparatet hurtigt op i fulde omdrejninger igen, for den første togtransport omfattede op imod 4.000 kvinder, som havde været undervejs i flere dage uden at få hverken mad eller drikke. Hjertes-kærende scener udspillede sig, da toget ankom, og filmfoto grafen Sven Christensen holdt dem fast i optagelser, som er bevaret for eftertiden. Padborgerne så forfærdet til, da fanger sanseløse af sult styrtede sig over en bunke foderkartofler, som lå på banegårdsarealet. Angsten sad så dybt i kvinderne, at mange ikke turde nærme sig baderummene af frygt for, at det skulle være gaskamre.

De jødiske fanger

Blandt de evakuerede fanger fra Ravensbrück var der både jødiske og ikke-jødiske kvinder. Omsider kunne jødiske fanger også løslades. To uger forinden havde Himmler afslået ønsket om at evakuere de Theresienstadt-jøder, der var deporteret fra Danmark, og Bernadotte havde taget dette til efterretning.

Læge ved den danske evakueringsaktion Johannes Holm ville dog ikke lade noget være uforsøgt, så han overtalte Gestapo-forbindelsesofficeren Rennau til at køre med til Reichs-sicherheits hauptamt i Wannsee ved Berlin og skaffede sig her ved rigelig indsats af smør, levnedsmiddelpakker og dansk snaps samt en god portion frækthed tilladelse til at evakuere de danske fanger i Theresienstadt.

Uden at afvente resultatet af sin forhandling i RSHA havde han allerede på eget ansvar sendt en buskolonne afsted til Theresienstadt. Den medbragte efter aftale med lejrkommendanten i Neuengamme franske fanger, der skulle sættes af i en lejr på vejen. På denne - fribytteragtige - måde lykkedes det bag om ryggen på Himmler og Bernadotte at redde de danske jøder samt udenlandske jøder, deporteret fra Danmark, ud af Theresienstadt og tilbage til Danmark, hvor de ankom den 17. april 1945.

Note:

Denne artikel er oprindeligt skrevet til et tysk publikum og trykt i bogen *Befreiung, Sachsenhausen 1945*, udg. af Günter Morsch og Alfred Reckendrees som bd.7 i *Schriftenreihe der Stiftung Brandenburgische Gedenks-*

tätten (Berlin 1996).

Der er efterhånden en ganske ganske omfattende videnskabelig, biografisk og journalistisk litteratur om De hvide Busser. Vigtige kilder er de beretninger, som deltagere i aktionen har publiceret, de første allerede umiddelbart efter begivenhederne, f.eks. Åke Svenson: *De vita bussarna*, u.st. 1945, Sven Frykman: *Röda kors-expeditionen till Tyskland*, Sthlm. 1945, Kaj Kjerulf-Jensen & Ernst Trier Mørch: *Saadán kom de hjem fra tyske koncentrationslejre*, Kbh. 1945, Didrik Arup Seip: *Hjemme og i fiendeland, 1940-45*, Oslo 1946 og Nils Christian Ditleff: *Da Tysklandsfangerne ble reddet*, Oslo 1955. Folke Bernadotte: *Slutet*, Sthlm. 1945, udkom hurtigt på mange sprog og har præget det billede, der har dannet sig af befrielsen af de skandinaviske fanger som »Bernadotte-aktionen«. Hans Henrik Koch: *Træk af Socialministeriets arbejde under besættelsen*, i *Centraladministrationen 1848-1948*, Kbh. 1948, skildrer den danske rolle ret beskedent. En beretning af den svenske Røde Kors-frivillige Eric Karlsson: *Vi førte dem tilbage til livet*, blev først publiceret sent (Skive 1980). Johannes Holm anker i *Sandheden om de hvide busser*, Kbh. 1984, med rette over, at den danske indsats er blevet undervurderet.

Utrykte kilder - først og fremmest beretninger fra tidl. KZ-fanger - findes i Rigsarkiverne i København og Stockholm, mindre materialesamlinger tillige i Frihedsmuseet, Dokumentenhaus Neuengamme og Gedenkstätte Sachsenhausen. En række dokumenter om deportationerne fra Danmark, hjælpen til fangerne m.v. findes i De parlamentariske Kommissioners beretninger, Kbh. 1945-58. Om den svenske redningsaktion udgav Utrikesdepartementet hvidbogen *1945 års svenska hjälpe-expeditionen till Tyskland*, Sthlm. 1956.

De fleste videnskabelige fremstillinger behandler emnet ret kursorisk og baserer sig i reglen på aktørernes fremstillinger samt Himmlers massør Felix Kerstens memoier: *Totenkopf und Treue*, Hamburg 1952. Det gælder bl.a. Peter Padfield: *Himmler. Reichsführer SS*, London 1990, Peter Black: *Ernst Kaltenbrunner. Ideological Soldier of the Reich*, Princeton 1994, og Steven Koblik: *The Stones Cry Out. Sweden's Response to the Persecution of the Jews, 1933-45*, New York 1988. Af arkivbaserede fremstillinger findes der kun få, vig-

tigst Jørgen Barfod: Redning fra Ragnarok, Kbh. 1982, Leni Yahil: Scandinavian Countries to the Rescue of Concentration Camp Prisoners, i Yad Vashem Studies VI, 1967, samt arbejder af Hans Sode-Madsen, bl.a. »Her er livets lov egoisme«. De danske jøder i Theresienstadt, i »Føreren har befalet«. Jødeaktionen i oktober 1993, red. af samme, Kbh. 1993; se herom også Therkel Stræde: En mur af men-

nesker. Danmark i oktober 1943 - jødernes redning fra udslættelsen, Kbh. 1993. Lars Olsson: På tröskeln till folkhem met, Malmö 1995, behandler et upåagtet aspekt: udnyttelsen af de befriede KZ-fanger som billig arbejdskraft i det sydsvenske landbrug.

Erfaringer fra koncentrationslejrhold og befrielse findes skildret i talrige erindringsberetninger fra tid-

ligere fanger. Mange har været anmeldt i Modstandskampen 1940-45 og Pig traad/Gestapofangen. Her skal kun nævnes de to, der direkte anføres i artiklen: Torben Bjerg Clausen: Røde Ras - en beretning om solidaritet, Kbh. 1983, og Gardar Sverrisson: Byr Islendingur hér? Minningar Leifs Muller, Reykjavík 1988.

C:\WINDOWS\WPWIN60\WPDOK\THERKEL\HVIDBUSL.WPD

De hvide Busser - Dansk og svenske transporter

1	2	3	4	5
5.-11/12.44	DK	Buchenwald: 200 politifolk	danske	Frøslev
12-16/12.44	DK	Neuengamme: 8 fanger, heraf 5 grænsegendarmer	danske	Frøslev
3/1.45	DK	Hamborg: uden resultat		
20/1.45	DK	Neuengamme: 2 fanger	danske	Frøslev
31/1-2/2.45	DK	Buchenwald & Mühlberg: 17 politifolk	danske	Frøslev
31/1.45	DK	Schandelach & Neuengamme: 30 grænsegend., 12 »asociale«	danske	Frøslev & Kbh.
13-14/2.45	DK	Neuengamme: 1 fange	dansk	Frøslev
18-24/2.45	DK	Mühlberg: 42 politifolk	danske	Frøslev
24/2.45	DK	Neuengamme: 1 politisk fange, 31 »asociale«	danske	Frøslev & Kbh.
4/3.45	DK	Neueng. & Bergen-Belsen: u.res.		
15-16/3.45	S	Sachsenhausen I: 350 fanger	skand.	Neuengamme
17-18/3.45	S	Sachsenhausen II: 350 fanger	skand.	Neuengamme
19-20/3.45	S	Sachsenhausen III: 320 fanger	skand.	Neuengamme
19-24/3.45	S	Dachau, Mauthausen, Natzweiler: 459 fanger	skand.	Neuengamme
21-22/3.45	S	Sachsenhausen IV: 282 fanger	skand.	Neuengamme
23-24/3.45	S	Sachsenhausen V: 320 fanger	skand.	Neuengamme
25-26/3.45	S	Sachsenhausen VI: 320 fanger	skand.	Neuengamme
29/3.45	S	Sachsenhausen VII: 234 fanger	skand.	Neuengamme
29/3.45	S	Hannover-Stöcken: 73 fanger	danske	Neuengamme
30/3.45	S	Wittenberg & Torgau: politifolk*	danske	Neuengamme
2-3/4.45	S	Jessen, Wittenberg, Mühlberg & Leipzig: politifolk*	danske	Neuengamme
3/4.45	DK	Neuengamme: 450 politifolk	danske	Frøslev
5/4.45	DK	Neuengamme: 594 politifolk	danske	Frøslev
7-10/4.45	S+DK	Ravensbrück: 99 danske + 2 franske kvindelige fanger	bland.	Padborg/Sverige
8/4.45	S	Bergen-Belsen: 11 fanger	skand.	Padborg/Sverige
9-11/4.45	S+DK	Fængsel Torgau: 171 fanger	skand.	Neuengamme
10/4.45	DK	Neuengamme: 473 politifolk	danske	Frøslev
11/4.45	S+DK	Div. tugthuse og fængsler: 191 fanger	skand.	Neuengamme
11/4.45	DK	Neuengamme: 49 mandlige + 18 kvindelige fanger	skand.	Padborg/Sverige
12/4.45	DK	Neuengamme: 101 fanger (lazarettog)	skand.	Padborg/Sverige
12-17/4.45	DK+S	Theresienstadt: 456 jødiske fanger (danske og statsløse)	bland.	Padborg/Sverige
13/4.45	DK+S	Div. tugthuse/fængsler: 24 fanger	skand.	Neuengamme
14/4.45	DK+S	Driebergen: 510 fanger	skand.	Neuengamme
14/4.45	DK+S	Neuengamme: 247 syge fanger	skand.	Sverige

16/4.45	DK+S	Neuengamme: 258 syge fanger	skand.	Sverige
18/4.45	DK+S	Neuengamme: 137 syge fanger	skand.	Sverige
20/4.45	DK+S	Neuengamme: 4.224 fanger	skand.	Sverige§
22-23/4.45	S	Ravensbrück: ca. 200 kv. fanger	bland.	Padborg/Sverige
24-25/4.45	DK	Ravensbrück: syge kv. fanger	bland.	Padborg/Sverige
24-25/4.45	CH	Ravensbrück: syge kv. fanger	bland.	Padborg/Sverige
24-25/4.45	S	Ravensbrück: syge kv. fanger	bland.	Padborg/Sverige
25-30/4.45	D	Ravensbrück: 3.960 kv. fanger (godstog)	bland.	Padborg/Sverige
2/5.45	D	Aussenlager i Hamborg-området: 2.873 kv. fanger (godstog)	bland.	Padborg/Sverige

Hertil kom 2 omflytninger af især franske fanger fra Neuengamme til Theresienstadt og Waldenstädt.

* = disse transporter omfattede i alt 1.193 politifolk

Kolonne 1: dato/tidsrum

2: gennemført af dansk, svensk eller schweizisk kolonne hhv. (D) organiseret af SS/Gestapo; S+DK = svensk-dansk transport under svensk ledelse

3: beskrivelse af transporten: hvorfra, hvem og hvor mange?

4: de evakuerede fangers nationalitet; skand. = især norske og danske

5: bestemmelsessted (§ = via Padborg/Frøslev/Møgelkær)

Udarbejdet af Therkel Strøede på grundlag af den anførte litteratur, især Holm og Karlsson.

4. Maj-dagen i Mindelunden i Ryvangen

Der er lagt følgende program for dagen:

Kl. 10.00 lægger elever fra Bispebjerg Skole blomster på hver enkelt grav.
Et kvarters tid før højtideligheden spiller Sjællandske Livregiments Musikkorps under ledelse af Ib Jespersen på pladsen ved gravene.

Kl. 20.00 vil **Sjællandske Livregiments Musikkorps under ledelse af Ib Jespersen** spille Prins Jørgens March og formanden for Kammeraternes Hjælpefond byde velkommen.
Foruden Sjællandske Livregiments Musikkorps medvirker **N. Zahles Pigechor under ledelse af Minna Hess Thaysen**.

Tale ved fhv. overrabbiner Bent Melchior.

Derefter spiller musikkorpset endnu en gang, og pigechoret synger, inden mødet afsluttes, og alle forener sig med kor og musikkorps i sangen »Altid frejdig....«

Højtideligheden arrangeres af Kammeraternes Hjælpefond

Invitation

Temadag og offentliggørelse af videodokumentarfilm: »De stod fast trods nazismens terror«, Odd Fellow Palæet i København, mandag den 30. marts 1998, kl. 13-17

Temaet til denne dag, »Mellem Modstand og Martyrium«, stammer fra den tyske forsker dr. Detlef Garbes bog »Zwischen Widerstand und Martyrium - Die Zeugen Jehovas im Dritten Reich«.

Dr. Detlef Garbe har siden 1989 været leder af KZ-Gedenkstätte Neuengamme ved Hamburg, hvor også mange danskere sad i koncentrationslejre i nazitiden.

Dr. Garbe skriver om Jehovas Vidner i indledningen til sit værk: »Keine andere Religionsgemeinschaft hat mit einer vergleichbaren Geschlossenheit und Undbeugsamkeit dem

nationalsozialistischen Druck Widerstanden... Sie Waren die einzige Gruppe, die ungeachtet drohender Todesstrafe geschlossen den Kriegsdienst verweigerte.«

Dr. Garbe er selv en af forelæserne denne dag. Andre vil være religionsforskeren Gabriele Yonan fra Freie Universität i Berlin og den danske historiker Stig Hornshøj-Møller, forfatter til »Førermyten«, der lå til grund for TV2's serie »Atawolf« i 1997. Videodokumentarfilmen gennemgår historiske fakta fra nazitiden.

Det smukke monument på Frøbjerg Baunehøj

Alle interesserede inviteres til at deltage i mindehøjtideligheden for besættelsestidens 325 ofre fra Fyns Stift.

tirsdag den 5. maj 1998 kl. 19.00

Arrangementet omfatter musicering af Hjemmeværnets Musikkorps Fyn, opstilling af faneborg, korte taler af repræsentanter for modstandsbevægelsen, de fynske kommuner, Hjemmeværnet og komiteen, fællessang, kransenedlægning og overrækkelse af fortjenst- og anciennitetstegn til medlemmer af Hjemmeværnet.

Der er gratis adgang, parkering og transport for gangbesværede til mindelunden.

Der er mulighed for at købe kaffe og læskedrik til rimelige priser.

**Kom og vær med til en stemningsfuld aften
for alle generationer!**

Komiteen for Mindelunden ved Frøbjerg Baunehøj er stiftet af Frihedskampens Veteraner, Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, Årup kommune, Fyns Statsskovdistrikt, Fyns amt og Hjemmeværnet forud for 50-året for befrielsen i 1945.

En af mange oplysende plancher fra udstillingen »Mellem Modstand og Martyrium«, der fra den 30. marts vil blive vist flere steder i Danmark.

Udstillingsrække i Danmark

Dette historiske emne vil i de kommende uger blive behandlet ved en udstillingsrække under temaet »Mellem Modstand og Martyrium«.

Der begyndes med temadag mandag den 30. marts i Odd Fellow Palæet i København.

Udstillingen vil med mange enkelte skæbner som illustration belyse, hvad der skete trossamfundet Jehovas Vidner i Tyskland under nazismen.

På temadagen deltager Villy Mørk Jensen, dr. Detlef Garbe, dr. Gabielle Yonan, historikeren Stig Hornshøj Møller samt overlevende fra Kz-lejre.

I Odd Fellow Palæet vises udstillingen fred 31. marts til 5. april. Derefter vises den i Frøslevlejrens Museum 7.-26. april og på Besættelsesmuseet, Århus 3.-14. juni. Senere i år vil der være lignende arrangementer på Odense Universitet og andre steder.

RUNDE DAGE

Ved Minna Dahl,
Sdr. Fasanvej 53, 4th
2000 Frederiksberg, tlf. 38 19 68 06

For sent indsendte fødselsdage

10. februar

Kaj Martinusen, 75 år
Vesterås, 6100 Haderslev

12. februar

K. J. Ovesen, 90 år
Gyvelvej 6, 4000 Roskilde

15. februar

Edith Nancy Hansen, 70 år
Vestergade 125, Svendborg

26. februar

Aage Anker, 80 år
Neuengamme 64530, Skolevej 1, Kollund,
6340 Kruså

27. februar

C. Hjort Willum, 75 år
Østerbrogade 23, 8500 Grenå

3. marts

Ruth Antonisen, 75 år
Kongestykket 5, 2791 Dragør

14. marts

Gunnar Mølholm, 70 år
Birkholmvej 21, 2720 Vanløse

16. april

S. A. Sørensen, 85 år
Nørrebrogade 27, 700 Fredericia

Ejvind Olesen, 80 år

Galgetoftens 47, 6630 Rødding

17. april

Harry E. M. Rasmussen, 85 år
Ejgårdsvvej 14 B.st. 2920 Charlottenlund

Arne Bach, 75 år

Cort Adelersgade 4, 9000 Ålborg

Viggo Bruun Petersen, 80 år

Kogtvedhøj 5, 5700 Svendborg

19. april

Jytte Galhede, 75 år
Vejlands Alle 95, 2300 Kbh. S

Ruth Nielsen, 60 år

Magisterparken 2 st. 9000 Ålborg

20. april

Otto Hansen, 80 år
Peter Skramsgade 35, 9000 Ålborg

21. april

S. E. Dons, 80 år
Prangervej 130 1. tv., 7000 Fredericia

Helge M. Jørgensen, 80 år

Sdr. Vilstrup 100, 6000 Kolding

23. april

Jan Jankowski, 75 år
Strandvej 35, 5700 Svendborg

24. april

Elena Hougaard, 75 år
Kongensstræde 30 B, 7000 Fredericia

25. april

Højmann Hansen, 80 år
Abrikosvej 68, 4700 Næstved

26. april

Albert Rasmussen, 80 år
Sachsenhausen 75.106
Adelgade 1, 8900 Randers

28. april

K. Lerchenfeldt Jensen, 80 år
Svends Alle 55A, 2800 Lyngby

Fritz Hansen, 75 år

Hovedgade 35, Præstbro,
9330 Dronninglund

29. april

Henning Theisen, 90 år
Pile Alle 7. E St. 2000 Frb.

1. maj

Ingrid Ravnbo, 80 år
Nyvej 12A 1, 1851 Frb.

2. maj

Anker Jacobsen, 75 år
Æbelhaven 154, 4000 Roskilde

3. maj

Kirstine Jensen, 80 år
Krovej 13, Ommel, 5960 Marstal

4. maj

C. J. Helstrup, 75 år
Saltum Plejehjem stue 33,
Nolsvej 10, 9493 Saltum

Jens Jensen, 80 år

Langelinie 43, 8600 Silkeborg

Hjalmar Hansen, 80 år

Listevej 24 st., 2770 Kastrup

5. maj

Bertha Frandsen, 85 år
Bjørnøgade 3, 9000 Ålborg

Thorvald M. Pedersen, 70 år

Otiumvej 17,1 m.f., 9000 Ålborg

Gerda Troelsen, 75 år

Samsøgade 40, 9000 Ålborg

6. maj

Karen Thomsen, 70 år
Fyensgade 12, 9850 Hirtshals

Erik Stærmosé, 85 år

Jomsborgvej 41, 2900 Hellerup

7. maj

Helge Lorin Rasmussen, 75 år
Granparken 111, 2800 Lyngby

Arne Nielsen, 80 år

Dachau 141.685
Ryparken 180, 2100 Kbh. Ø

Lillian Rasmussen, 75 år

Granlien 65, 9000 Ålborg

8. maj

Aksel Hansen, 75 år
Buchenwald
Rødhættevej 1, 9400 Nørresundby

12. maj

Hanne Grønnebæk, 75 år
Mjølsvvej 32, 6200 Røde Kro

Marie Schmidt, 85 år

Grønlands Torv 3, 9210 Ålborg S.Ø.

13. maj

Evald Høj, 80 år
Thorsvænget 10, 3000 Helsingør

16. maj

Marie Blaagaard, 90 år
Gørtlervej 13, 5700 Svendborg

17. maj

Tove Nielsen, 70 år
Omegavej 18, 9000 Ålborg

Henry Christian Olesen, 85 år

Buchenwald, Neuengamme, Mühlberg.
Vermehrensvej 27, 5230 Odense M.

20. maj

Erik Muller, 80 år
Strandhuse 72, 5700 Svendborg

Robert Bjørn Pedersen, 80 år

Abelsvej 162, 4000 Ringsted

22. maj

Sofus Andersen, 80 år
5. maj Plads 13,2, 5700 Svendborg

30. maj

John Overbye, 80 år
2507 Overladn Passage Chapel Hill N.C.
27516 U.S.A.

1. juni

Jørgen Bjørndal, 80 år
Strandvejen 36,3 8000 Århus C.

H.P. Kristensen, 75 år
Muldager 14, 2700 Brønshøj

Tage Houlberg, 75 år
Akasievej 1, 9230 Svenstrup J.

3. juni

Erna Malling, 90 år
Rosenvang Lokalcenter
Vidtsjuevej 2-4 Viby Jylland

4. juni

Jens Bach, 85 år
Voldgade 16, 7500 Holstebro

5. juni

Esther Holm, 90 år
Estersvej 14,A, 2900 Hellerup

7. juni

Knud D. Krogh Hansen, 80 år
Hybenvænget 13, 2700 Skovlunde

8. juni

Alfred Kr. Madsen, 80 år
Kongshaven 38, 2500 Valby

9. juni

Ejvind Banke Lehrmann, 80 år
Nebbevej 8, Longelse, 5900 Rudkøbing

Det plejer jo at lette ens uro at
åbne sit hjerte for en ven.

C.M. Bellman

UNORMALT er det menneske,
der aldrig skifter mening.

A. Barthelemy

Livet må leves forlæns og for-
ståes baglæns.

Søren Kierkegaard

Hvad du ikke ønsker gjort mod
dig selv, gør ikke det mod
andre.

Konfutus

Dansk ungdom til Auschwitz

*Helga Arntzen. Dagligleder af Stiftelsen
Hvite Busser til Auschwitz*

Nu lanceres et helt nyt tilbud til danske skoleelever: En holdningsskabende rejse til nazisternes koncentrationslejre i Polen og Tyskland - »Vi har erfaret, at det sker noget vigtig, når de unge med deres egne øjne ser hvad nazismen kunne føre til«, udtaler Helga Arntzen, den tysk-norske initiativtager.

I disse dage modtager 2500 danske skoler en indbydelse til at deltage i en helt speciel rejse. Rejsen går til Auschwitz og Birkenau i Polen, og til Ravensbrück og Sachsenhausen i Tyskland.

Vi begyndte med disse rejser i 1992, som er et tilbud til norske unge, fortæller Helga Arntzen, daglig leder af stiftelsen Hvite Busser til Auschwitz i Norge.

Jeg fik ideen sammen med Geir Lid, da vi var i Auschwitz i 1991 og så hvilket helvede mennesker er i stand til at skabe. Samtidig groede nynazismen frem i Norge. Jeg tænkte: »Hvis alle fik se hvad manglende respekt for menneskeværd og demokrati kan føre til, vil modstanden blive stærkere. Da vil de unge tænke dette må aldrig ske igen«, siger hun.

Allerede året efter kunne Hvite Busser til Auschwitz arrangere den første holdningsskabende busrejse. I løbet af de fem år der er gået, har næsten 20.000 deltaget, først og fremmest unge i 16 - 17 års alderen.

»Det er meget vigtig at disse rejser ikke kun peger på det forkerte der er gjort. Vi fokuserer også på det opbyggende, fredsskabende og kreative i mennesket. Vi tager os tid til at opleve polsk kultur, musik og dans i den gamle kulturby Krakow i Polen. Vi besøger også de vidunderlige saltminer udenfor Krakow. I Berlin ser vi bl.a. resterne af Muren, spadserer på Unter den Linden, og besøger museet ved Checkpoint Charlie. Undervejs viser vi film der understøtter det budskab vi gerne vil formidle«, udtaler Helga Arntzen.

Hidtil har Hvite Busser til Auschwitz kunnet sende et »tidsvidne« med på hver eneste tur. Et tidsvidne er en mand eller kvinde, der selv sad i koncentrationslejr under krigen.

»Når de fortæller hvad de selv oplevede, kan ingen senere indbilde de unge at koncentrationslejrene var jødisk Propaganda«. På de danske ture

vil vi også sende tidsvidner med, og vi håber at få kontakt til danske eks-fanger der vil deltage. Mange er blevet så gamle nu, at de ikke magter det. Derfor opfordrer vi også deres børn og børnebørn til at fortælle deres historier som anden- og tredje generations tidsvidner« siger Helga Arntzen.

»Mange lærere melder tilbage til os, at de synes at det er meget bedre med en rejse med et seriøst indhold, end de sædvanlige klasseseture til udlandet. Hvite Bussers ture passer godt ind i pensum, både for samfundsfag og historie. De unge lærer meget om sig selv, deres egne holdninger og deres eget ansvar på turene. Dertil oplever de fleste, at klassen bliver svejset sammen på en positiv måde på disse rejser«, siger hun.

Helga Arntzen er selv tysk, men har boet størstedelen af sit liv i Norge. Hun arbejder i øjeblikket på at etablere en dansk afdeling af Hvite Busser til Auschwitz. Foreløbig arrangeres også de danske rejser fra hovedkontoret i Norge, men Helga Arntzen håber, at en dansk afdeling kan stå på egne ben i løbet af 1998.

Som det ses af artiklen om »De Hvite Busser« er den danske afdeling/forening nu dannet.

Foreningen ønsker derfor gerne kontakt med danske tidligere KZ fanger, der kunne tænke sig at være med som »tidsvidne« på disse ture. Det oplyses, at »tidsvidnet« får turen, opholdet og kosten betalt, så økonomisk skulle der ikke være noget problem. Henvendelse til Hvite Busser, Orionvej 2, Søften, 8382 Hinnerup.

Helga Arntzen.

*Daglig leder af Stiftelsen Hvite Busser til
Auschwitz.*

Frøslev igen, igen

Hvordan kan noget sådan ske - i et demokrati!

Vedr.: Frøslevlejren Museum og Mindepark.

På 20 årsdagen for Danmarks befrielse havde kommandanten for Padborglejren inviteret en del gamle Frøslevfanger til sammenkomst i lejren.

Vi blev bl.a. orienteret om, at der kom mange borgere og bad om, at få lov til at se lejren. Det blev anslået, at det drejede sig om ca. 5000 besøgende årligt.

Vi blev opfordret til at etablere nogle mindestuer/museum i lejren, som man kunne henvise de besøgende til.

En gruppe med generalmajor P.J. Digman i spidsen besluttede, at nedsætte et præsidium, med opgaven at etablere et museum i den tidligere Frøslevlejr.

Præsidiets blev ialt 39 medlemmer, med generalmajor P.J. Digman som formand. Der blev nedsat to udvalg. Økonomiudvalget med direktør Eric Nyegaard som formand. Præsidiemanden virkede sammen med økonomiudvalget som forretningsudvalg ialt 8 medlemmer.

Arbejdsudvalget med major P.C. Gabriel som formand, skulle forestå den praktiske indretning, efter aftale med Nationalmuseet/frihedsmuseet, og indhente økonomiudvalgets godkendelse af udgifterne. Arbejdsudvalget var på 6 medlemmer. Det blev besluttet at midlerne til etableringen og indsamling af effekter skulle ske ved henvendelse til de gamle Frøslevfanger, hvilket tegnede godt.

Forretningsudvalget ved dommer Knud Thestrup MF rettede henvendelse til de ansvarlige ministre.

Der blev rettet henvendelse til forsvarsminister Victor Gram, landbrugsminister Bodil Koch som ansvarlig for Nationalmuseet herunder Frihedsmuseet.

Vi blev meget venligt modtaget og alle 3 ministre syntes det var en god ide og var meget begejstret for ideen om, at anlægge en mindepark som omfattede fangeområdet. I mindet om de mange kammerater som mistede livet i tyske KZ lejre. Der blev deporteret 1600 fra Frøslevlejren, kun

godt 1200 kom tilbage syge og nedbrudte. Ca 300 er aldrig fundet, og vi skylder de efterladte, at give deres kære et varigt minde. Det største tab modstandsbevægelse havde fra et sted.

Det huskes fra møderne at fru Bodil Koch var meget rørt over den smukke tanke, og gav os det gode råd, at det skulle foræres til staten og ikke til et bestemt ministerium, når museet var etableret. Det blev også aftalt at mindeparken først skulle etableres når staten forlod lejren.

Baraktomterne i fangeområdet skulle af Statsskovvæsenet beplantes med lavt egekrat, og der skulle kun være de aftalte museumsbarakker i fangeområdet.

Der skulle senere tages stilling til om fangeområdet skulle indhegnes med pigtråd, så fangeområdet ville fremstå som det oprindeligt så ud.

Forsvarsminister Victor Gram gav tilsagn om, at forsvaret ville bringe de udvalgte barakker tilbage til samme indretning som de oprindeligt havde. Dette blev udført til punkt og prikke.

Landbrugsminister Chr. Thomsen gav tilsagn om at beplante baraktomterne med lavt egekrat, og sørge for vedligeholdelse. Dette tilsagn er bekræftet utallige gange senest af skov- og naturstyrelsen i 1997.

Der henvises til trykt skrivelse af 15. april i 1967.

Disse aftaler bliver på foranledning af justitsminister Knud Thestrup også godkendt af Hilmar Baunsgaard regering.

Hvilket betyder at aftalerne er godkendt af Socialdemokratiet, Venstre, Konservative, Det Radikale Venstre. Hvilket med det betydende flertal er stærkt forpligtende. Indsamlingen forløb planmæssigt og indretningen af museet ligeså.

Alle modtagne effekter registreres på Frihedsmuseet, og ejendomsretten tilhører Nationalmuseet/Frihedsmuseet og kan ikke videregives. Museet indrettes i hovedvagtårnet og barak H.4.

Der udfærdiges et overdragelsesdokument dateret 28. juli 1969, sendes til kulturminister K. Helveg Petersen, som på statens vegne over-

tager det indrettede museum. Det bliver lagt ind under Nationalmuseet, som beslutter af Frihedsmuseet skal forestå den daglige drift.

Ønsket om gratis adgang bliver ikke imødekommet.

Den 13. august 1969 bliver museet overdraget til staten, og modtages af Frihedsmuseets daværende leder Dr. Aage Roussell.

Museet åbnes for besøgende mod entre. I løbet af få år er besøgstallet steget til over 60.000 årligt. Det skal bemærkes at museet er lukket om vinteren.

Civilforsvaret som i 1968 rykker ind i lejren, sluttede omkring 1975-77 med indkvartering af personel. Barakkerne var for medtaget. De blev derefter brugt som depot. Med udgangen af 1983 forlod civilforsvaret lejren. De forespurgte indenrigsministeriet om hvilke barakker der skulle nedrives. Denne skriftlige forespørgsel er såvidt vi har kunnet finde ud af aldrig blev besvaret.

I forbindelse med at Civilforsvaret forlader lejren, har der foregået nogle mørkelagte forhandlinger om lejrens fremtid. Præsidiets forretningsudvalg hører intet om forhandlinger, og modtager ingen forespørgsel.

I foråret 1984 bliver Thorkild Antonsen opmærksom på, at der er sket noget via en notits i en jysk avis. Han retter henvendelse til Kulturministeriet og taler med kontorchef Lise Roepstorff, som heller ikke kender til sagen.

Hun skriver til Indenrigsministeriet den 30. marts 1994 (2 kt.J.nr 21178-1-83) hvor det påpeges, at de to bygninger (nr. 39 og 43) ikke kan være omfattet af overdragelsen i aktstykke nr. 117 af 7. december 1983.

Den 24. april 1984 svarer Indenrigsministeriet (2a.kt.j.rn. 1984/2245-2 JE/jb), at bygningene nr. 39 og 43 ikke er omfattet af overdragelsen ved aktstykke nr. 117 af 7. december 1983. De tilhører således fortsat Kulturministeriet d.v.s. Staten.

Den selvejende institution Frøslevlejren (heraf angivet DSI) betaler for lejren 0 kr. DSI påbegynder en omfattende istandsættelse og ombygning af de nedrivningsmodne barakker.

Omkostningerne er ganske uforsvarlige, og de sker ved bevillinger som beskæftigelsesarbejder.

Der oprettes en række uvedkommende museer og kursusaktiviteter, Dansk Røde Kors laver sit eget museum, selvom DRK er rigt repræsenteret på Frøslevlejrens museum. Der protesteres kraftigt fra det tidligere forretningsudvalg for præsidiets, men byggeriet og etablering fortsætter uændret flere år frem i tiden.

I efteråret 1988 bliver personalet på Frøslevlejrens museum sagt op. Museet lukkes og effekter deponeres

på Sønderborg Slots museum.

Nationalmuseet overlader Frøslevlejrens museum til DSI og Dansk Røde Kors. Hvorledes sådan noget kan ske uden giverens samtykke er uforståeligt. Giveren er det i 1965 nedsatte præsidium, og ingen enkelt person kan træffe en sådan beslutning. Samtlige præsidiemedlemmer skal selvfølgelig forespørges, og de vil givet sige nej.

Museet åbner igen i foråret 1989, men nu hedder det Frøslevlejrens Museum og Dansk Røde Kors Museum. Det er nu ikke længere et statsligt

museum, men privat. Det viser sig foruden kursusvirksomhed - som er gået fallit - er der også sket udlejning til Sammenslutningen af danske vognmænd, de lejer barak H 14 og 15 og der er anlagt en asfalteret parkeringsplads, hvor en af fange barakkerne lå. Der skulle have været beplantet med lav egekrat.

Præsidiets protesterede kraftigt, men det gjorde intet indtryk. Det gjaldt om at få lejeindtægt, og man blæser på de tidligere indgåede aftaler.

Der er protesteret meget kraftigt overfor en række politikere og flere regeringer, men indtil dato har det ikke givet resultat.

Der er i foråret 1996 protesteret overfor samtlige partier i Folketinget. De har alle bekræftet at de i 1967-69 indgåede aftaler skal respekteres og overholdes.

Der forventes efter dette at der snart kommer en forespørgsels debat eller et lovudkast. Så regner vi med at Frøslevlejrens museum igen bliver et statsmuseum, og alle uvedkommende barakker fjernes fra fangeområdet. Lykkes det ikke må vi kræve museet lukket og tømt, alle effekter tilhører Frihedsmuseet.

Det historiske ansvar må regering og Folketing påtage sig. Det er en alvorlig sag. 1600 danske modstandsfolk føres fra Frøslevlejren til tyske KZ lejre i perioden fra 15. september 1944 til marts 1945. Kun godt 1200 overlever, der er omkring 300 døde hvor ligene aldrig er fundet.

Vi skylder dem og deres efterladte samt hele den danske nation, at oprette den i 1967-69 aftalte mindepark, som kun omhandler fangeområdet ca. 1/5 af hele lejrområdet.

Ifølge en artikel i Jyske Vestkysten for nogle måneder siden, har chefen for Hjemmeværnet givet ordre til, at Hjemmeværnsmagasinet skal overføres til Nymindegab inden udgangen af 1997.

Det er oplyst for nylig, at Dansk Røde Kors har opsagt aftale med DSI og forlader lejren med udgangen af 1997.

Det forenkler hele sagen, og gør det nemmere at frigøre fangeområdet for uvedkommende barakker/museer.

*Thorikild Antonsen
Medlem af det i 1965 nedsatte
præsidium, og desuden medlem af
økonomiudvalget og
forretningsudvalget.*

LAD OS PRØVE

Ved at prøve
kan man lære.
Man kan rokke.
Løfte. Bære.
Lette lidt på
selv det svære.

Lad os prøve !

Det at prøve
hører med til
det at være !

Carl Scharnberg

Fra foreningerne

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Bestyrelsesmøde d. 16. februar 1998 kl. 13.00 i 4. maj Kollegiet på Frederiksberg

Alle foreninger var repræsenteret undtagen Theresienstadtforeningen.

Dagsordenen var den sædvanlige.

Formanden, Villy B. Jensen bød de fremmødte velkommen og udtalte, at han havde en glædelig overraskelse til os, der bestod i at næste gang, vi holdt møde i Kollegiet, ville de gamle møbler, som helt afgjort har udtjent sin værnepligt, være erstattet af nye borde og stole. Og hurra for det.

Derefter oplæste sekretæren Solveig Skjøtt protokollen, der blev enstemmigt godkendt.

Formanden kunne oplyse, at da han intet havde hørt fra Folketinget, siden han havde haft foretræde for Socialudvalget angående forhøjelse af hædersgaven, havde han for ca. 3 uger siden ringet til Folketinget, uden at det gav noget resultat. Senere i uge 7 havde han ringet en ekstra gang, hvor han kun havde talt med en dame, - evt. en sekretær som havde sagt, at der sikkert snart ville komme et resultat på Sammenslutningens henvendelse.

Endvidere havde formanden skrevet til socialminister Karen Jespersen angående Annelise Clausens ansæt-

telsesforhold som konsulent for tidligere fange/modstandsfolk. Da Frihedsfonden lukkede, havde man fra myndighederne bevillet Anne-Lise Clausens to timer hver tirsdag, og Arbejdsskadestyrelsen havde stillet et mindre kontor til rådighed.

- Bevillingen skulle faktisk kun gælde til d. 1/1-98 men efter at formanden har skrevet et brev til socialminister Karen Jespersen, har Arbejdsskadestyrelsen forlænget ansættelsen. Formanden havde modtaget et svarbrev fra Karen Jespersen, hvori hun syntes, at da det havde vist sig at være en god ordning med en konsulent fra os, kunne Anne-Lise Clausen fortsætte. Der havde dog ikke været nævnt nogen tidsfrist.

Formanden kunne også oplyse, at nu så det ud til, at Frøslevlejren ville blive bragt tilbage til sin oprindelige skikkelse.

Rigsarkivaren havde været positiv, medens kulturministeren ikke havde svaret på tre breve, som formanden havde sendt.

Redaktøren, Kaj Christensen meddelte at, der forelå et revideret regnskab fra Dagmar Mørk Jensen

angående bladet. Det udviste et pænt overskud. Kaj Christensen omtalte endvidere at historikeren Therkel Stræde havde skrevet en bog om »De hvide busser«s transporter.

Om folk ligeledes »Den danske hvide bus« som man foreslår oprettet i takt med den, man har oprettet i Norge til brug ved rejser for skolebørn til Frøslevlejren samt de tyske KZ lejre. På disse busser vil man gerne, at en tidligere fange deltager, idet han bedre kan fortælle om de virkelige oplevelser, de havde haft der.

Derefter redegjorde de forskellige foreninger for deres forskellige afholdte og kommende aktiviteter.

Det ordinære repræsentantskab berammes til onsdag d. 18. marts kl. 13.30 i Parolesalen på Halmtorvet.

Næste bestyrelsesmøde til mandag d. 11. maj kl. 13.00 i 4. Maj Kollegiet

*Solveig Skjøtt
sekretær*

Sammenslutningen af Erhvervshæmmede - Fredericia afdeling

Generalforsamling tirsdag den 17/2

Referat:

Til dirigent blev valgt Kaj Ejlersen Haderslev, der på god måde styrede mødet. Jeise startede med at aflægge beretning om årets gang samt regnskab.

Der var kommet forslag om forhøjelse af medlemsbidrag, og det blev enstemmig vedtaget at forhøje det til kr. 75 for enlige og kr. 150 for ægtepar.

På valg var Jeise, og følgende bestyrelsesmedlemmer: Albert Rousing, Karna Holm, Børge Karlsen, Valdemar Pedersen, samt revisor Grethe Jensen blev alle genvalgt. Vor trofaste kasserer gennem alle årene Niels Gravngaard ønskede at stoppe, i stedet blev Kaj Ejlersen valgt for det kommende år.

Da vi skal til at tænke på vort 20 års jubilæum til oktober blev der nedsat et udvalg til at tilrettelægge det. Dertil blev valgt Johannes, Hans Jørgen, Robert, Henning, Lilly og selvfølgelig ikke at forglemme Jeise.

Lilly Staub

Eksekutivrådsmøde i AIN

Amicale Internationale de Neuengamme (AIN) afholdt eksekutivrådsmøde i KZ-Gedenkstätte Neuengamme 10-13 oktober 1997. Der var udvalgsmedlemmer fra Belgien, Danmark, Frankrig, Polen og Tyskland. Fra Danmark deltog Ernst Nielsen.

Ved mødet drøftedes igen fjernelser af fængselsbygningerne fra det oprindelige KZ-fangeområde. Spørgsmålet om den konkrete realisering af den tidligere senatsbeslutning var på det tidspunkt uafklaret, da sagen nu afhang af det ved valget i september dannede nye Senat, som først forventedes at være funktionsdygtigt i begyndelsen af 1998. På den baggrund ville en seriøs kontakt imellem AIN og henholdsvis den nye overborgmester, kultursenator og justitsssenator først være effektiv i 1. kvartal af 1998.

Det nye senats stilling har iøvrigt også betydning for AIN's økonomi, der indtil nu bl.a. har været båret af et væsentligt bidrag fra Hamborgs senat. De nationale Neuengamme-foreningers bidrag blev i den forbindelse drøftet og det blev fastslået, at de bør sikres og evt. forhøjes, idet økonomien er af væsentligt betydning for forsættelsen af AIN's arbejde.

Et andet væsentlig grundlag for dette er videreførelsen af de enkelte nationale foreninger. Her kunne det konstateres, at der kun i få foreninger p.t. forsøges at få efterlevende og specielt børn af tidligere fanger ind i for-

eningsarbejdet, så de vil kunne videreføre foreningerne og dermed også sikre AIN's fremtid og videreførelsens opgaver og mål. I nogle af medlemslandene havde man allerede optaget fangebørn i foreningsstyrelsen for at sikre kontinuiteten. Bl.a. i Frankrig ville en søn af en tidligere fange blive formand, ligesom man i Belgien havde placeret et fangebarn som foreningens sekretær. I Tyskland er der efterhånden meget få tidligere håftlinge, medens man har en relativ stor venne- eller interessentforening.

Under mødet måtte AIN iøvrigt konstatere visse ejendommeligheder i mindstedets aktiviteter. Således blev det i forbindelse med en udstilling af en engelsk kunstners skulpturer af muselmænd med forskellige fangetrekantmarkeringer i en brochure oplyst, at en rød trekant markerede kommunister, desuden var samtlige store vægplancher, plakater og orienteringer i kontorkompleksets største foredrags- og filmsal alle fra Auschwitz. Da der i øjeblikket i medierne og i almenheden breder sig den opfattelse, at det alene var jøder og kommunister, der led i koncentrationslejrene, ønskede AIN at gøre opmærksom på at en væsentlig del af håftlingene i Neuengamme var politiske fanger og modstandsfolk af forskellige politisk opfattelse fra 18 forskellige lande og at de i landene arbejdede sammen om modstanden mod nazisterne. Derfor måtte eksekutivrå-

det anmode museumsledelsen om fremover i møde- og foredragsalen at ophænge plancher, billeder og orienteringer om Neuengammelejren, dens 80 udekommandoer og dens indsatte.

Som det fremgår af ovennævnte understregede forløbet af eksekutivrådsmødet værdien og nødvendigheden af at 'AIN fortsat eksisterer og har indflydelse på forholdene i KZ-Gedenkstätte Neuengamme. Ved mødet drøftedes desuden udgivelsen af en illustreret publikation om alle Neuengammes udekommandoer og mindstederne ved den. Publikationen, der udarbejdes af »Arbeitsgemeinschaft Neuengamme«, vil udkomme på 4 sprog (tysk, engelsk, fransk og russisk).

I forbindelse med mødet præsenteredes den nu færdige adgangsvej til museet. Vejen der hedder »Weg der Deportierten« rummer markeringer af 30 af de byer, hvorfra modstandsfolk og andre blev deporteret til Neuengamme.

Det blev vedtaget, at næste møde i eksekutivrådet afholdes 3-6 april og her vil specielt planerne for kongressen blive drøftet i detaljer. AIN-kongressen afholdes 3-8 september i Banzkow ved Schwerin.

*Ernst Nielsen
vicepræsident AIN*

At standse op et øjeblik en gang imellem kan være den eneste mulighed for at overkomme at gå videre.

Olle Wedholm

Hvis du har kraft til det så stig i rang, hvis ikke så stå stille.

Konfutse

Man kan ikke give mennesker varig hjælp ved at gøre det for dem, som de selv burde gøre.

Abraham Lincoln

ANTIFA

De to tyske fangeorganisationer IVV d N og BFA konfirmerede 21. januar ved et møde deres samarbejde efter murens fald. Man mindedes 65 året for Rigsdagbranden, som Hitler brugte som påskud for at forfølge anderledes tænkende.

Målet er at modvike den »Historie-revision«, der søger at forklare Nazismen og dermed gøre den mere harmløs.

I forbindelse med skandalen omkring Nazisten Roeders invitation til at tale på militærakademiet i Hamburg, advarer man mod at Tyskland investerer flere hundrede millioner i

at gøre det tidligere Østprøjsen tysk igen.

I Paris har den internationale Veteránorganistation ARAC holdt møde hvorfra man udtaler:

Vi borgere fra Bulgarien, Tyskland, Frankrig, Grækenland, Storbritanien, USA og Vietnam fra den internationale bevægelse med rehabilitering af Facismen, mødtes 26. nov. 1997 i Paris og advarer mod de forsøg, der gøres på at rehabiliter Nazismen.

V.M.J.

Nyt fra Buchenwald

Gedenkstätte Buchenwald deltager i Weimars forberedelser til at blive Europas kulturby 1999. Et vigtigt tema for udstillinger m.v. vil være den fantastiske modsætning mellem Weimar som kulturby med navne som Goethe og Schiller, Wieland og utalliges andre og Weimar som anti-kulturby i nazitiden, Weimar som et af de steder, hvor Hitler-bevægelsen havde den største folkelige tilslutning, og med koncentrationslejren Buchenwald på Ettersberg, Weimarborgernes udflugts- og rekreativt sted. Denne modsætning vil man bl.a. vise ved en udstilling i Buchenwald af tegninger, skulptur og anden kunst, der er frembragt af fanger i koncentrationslejren, og en udstilling i byen Weimar af rædslerne i koncentrationslejren.

Restaureringen af Klokketårnet er nu tilendebragt, således at den traditionelle højtidelighed i anledning af årsdagen for lejrens befrielse den 11.

april igen kan henlægges til foran og i Klokketårnet.

Museet for interneringstiden 1945 - 1950 er nu ved at være færdigt. Som bekendt har vi fra fangeside forlangt, at der ikke blev direkte adgang fra dette museum til selve kz-området, altså vores lejr. Medens byggeriet har stået på, har en sådan direkte adgang eksisteret, men på et møde i det såkaldte Häftlinge-Beirat den 21. februar er det påny blevet forsikret, at den direkte adgang vil blive lukket, så snart byggeriet er færdigt.

Som man sikkert erindrer, blev der i 1995 rejst tiltale mod 4 unge mennesker, der havde indskrevet et citat fra Rudolf Hess i Buchenwald-museets gæstebog, og en af dem havde tilføjet »Heller ikke vi glemmer«. De unge mennesker blev tiltalt for »Volksverhetzung und Verunglimpfung des Andenkens Vestorbener«. Direkte oversat betyder det noget i retning af »folkeophidselse og fornærmelse af

mindet om afdøde«. Som man sikkert også erindrer, blev de tiltalte frifundet med den mærkværdige begrundelse, at de tiltalte »ikke havde givet udtryk for deres egen mening«. Denne dom blev påanket til Landsretten, hvor de tiltalte blev kendt skyldige. Denne gang med den begrundelse, at de tiltalte med deres bemærkning i gæstebogen havde billigt nazitidens forbrydelser. Rudolf Hess havde ikke distanceret sig fra nogen af disse forbrydelser fra Nazi-diktaturets side, hvilket de tiltalte utvivlsomt vidste«. De idømte straffe blev milde, men det afgørende for os er naturligvis ikke straffene, men at de blev kendt skyldige.

*Hans Andersen
formand for Buchenwaldklubben
vicepræsident i Den internationale
Buchenwald-Komité
medlem af Buchenwalds
Häftlinge-Beirat*

MINDEORD

Viggo Hansen

Jens Marius Jensen, Jagtvænget 22, Hjeriting, skriver:

En af Danmarks bedste sønner er nu død. Viggo Hansen, Palnatokes Allé 19, Esbjerg, er her ikke mere. Han vil blive mindet og savnet af mange, som står i taknemmelighed til ham.

Viggo Hansen bekæmpede uret og var altid på den svages side. Det gjaldt i al hans færden. Som faglig tilidsmand var det altid kammeraterne og fællesskabets sag, han kæmpede for og aldrig for personlig vinding. Få har som Viggo kæmpet for retfærdighed og en bedre verden at leve i.

Sammen med sin kone Ebba deltog han aktivt i frihedskampen mod nazisterne under Danmarks besættelse.

Han var tilsluttet modstandsgruppen i Varde, som løste mange store opgaver mod besættelsesmagten såsom våben-modtagelse fra allierede fly, som blev kastet ned på den jyske hede.

Han deltog også to gange i sprængninger af sin egen arbejdsplads, Varde Stålværk, som under krigen fremstillede krigsmateriale til tyskerne, samt i en række sabotageaktioner forskellige steder i landet.

Viggo blev arresteret og kom i tyske KZ-lejre, sidst i Neuengamme. Ved krigens slutning kom han hjem i de hvide busser, men det lykkedes for ham at komme i arbejde igen og i bestyrelsen i Dansk Metal Esbjerg-afdeling.

Viggo var i mange år formand for foreningen Sammenslutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen, hvor han utrætteligt hjalp kammeraterne med at søge erstatning gennem Frihedsfonden og arbejdsskadestyrelsen.

Viggo tog aldrig et nej for et nej, og mange er i dag lykkelig for den menneskelige indsats, Viggo ydede for dem, som kæmpede for Danmarks frihed.

Vi tager afsked med en hædersmand.

Æret være dit minde Viggo.

Kaptajn Simon Karstensen

Kaptajn Simon Karstensen er død den 18. december 1997.

Med Kaptajn Simon Karstensens død har dansk søfart og krigssejlere mistet en markant og respekteret skikkelse. Han trådte sine barnesko i Skagen og det nære liv ved havet virkede dragende på ham og kom hele hans liv til at forme hans tilværelse. Som alle sømænd af den årgang begyndte han sin maritime løbebane helt fra nederste trin, dæksdreng på skonnerter, jungmand, letmatros og befaren matros. Som sådan oplevede han den 9. april ombord på et dansk skib udenfor tyskernes rækkevidde. I lighed med mange tusinde gode danske søfolk besluttede han, at den mest indlysende måde, at gøre en indsats for Danmarks befrielse, var at sejle i den allierede handelsflåde. Det blev for Simons vedkommende til 5 års opslidende og farlig sejlads med torpederinger i konvojer over Atlanten og andre farlige farvande, men jobbet blev gjort og Danmark atter frit og en ny tilværelse begyndte. Kort efter sin hjemkomst blev Simon optaget som elev på Københavns Navigationsskole, for 3 år senere, at afslutte med en flot styrmands og skibsførereksamen. Han fik ansættelse i DFDS og sejlede på langfart indtil rederiet i 1964 åbnede ruten Odden-Ebeltoft hvor han efter eget ønske blev overført som Navigator. Her begyndte en mere rolig tilværelse i hjemlige farvande, her nåede han at sejle i mange år og blev senere udnævnt til kaptajn. Simon havde indlysende lederskaber og i kraft af hans store viden og erfaring parret med stor menneskelighed var han meget afholdt, men de store krav, som han stillede til sig selv, forventede han også af sin besætning og det gjorde, at han altid kunne have fuld tillid til sine medarbejdere, for som han sagde man skal kunne stole på hinanden under alle forhold, og troværdighed var Simons særkende. Han var også en glimrende organisator, alle som var så heldige, at deltage i de rejser til Oslo og Newcastle, som han arrangerede blev store oplevelser rigere, for han forstod, at forene det festlige med det mere højtidelige ceremonielle, således var vi aldrig i Newcastle uden der var en højtidelighed i Domkirken med gejstelig medvirken ved min-

desmærket for de danske søfolk, som omkom under krigen i allieret sejlads. Når vi på de mindeture til Newcastle, blev budt velkommen med musik af Royal Navys Tamburkorps og budt velkommen af borgmesteren på rådhuset med efterfølgende gallamiddag, så var det også Simons for-tjeneste.

Desværre blev Simons sidste år præget af sygdom med en kompliseret hjerteoperation på Skejby sygehus i 96, men som den fødte optimist han var, holdt han fast ved livet. Så sent som i september 97 inviterede han i lighed med mange tidligere år alle krigssejlere til et træf i Ebeltoft, også med reception og modtagelse hos borgmesteren, besøg på fregatten Jylland og efterfølgende frokost i Marineforeningens lokaler, hvor vi også altid er velkommen.

Han døde den 18. december i Sydspanien hvor han og Doris i mange år havde en bolig, og hvor de holdt meget af at tilbringe vinteren. Simons sidste sørejse foregik den 16. januar i år hvor hans aske blev spredt i havet fra en Molsfærge ført af en mangeårig ven og skibskammerat. Doris holdt en meget smuk tale, og fremhævede hvad Simon havde betydet for hende og familien. Under ceremonien lå færgen stille og dannebrog blev sat på halv, og kaptajnen mindedes hvad Simon havde betydet for Mols Linien og det gode forhold han havde til alle medarbejderne. Hans aske blev fulgt af mange blomsterbuketter og dybtfølt sorg. Ved den efterfølgende mindesammenkomst i færgens restaurant, udtalte formanden for allierede krigssejleres veteranforening nogle mindeord og sagde bl.a. at med Simons død var en epoke slut, hvad han havde betydet for krigssejlerne og deres andel i den endelige sejr vil kun blive bedømt af historikere, men for os betød han selve sagen. Vi er stolte over, at have det privilegium, at være med på hans sidste rejse, han var foreningens æresmedlem og det var fuldt fortjent. Simon efterlader et stort savn hos alle som kendte ham, vi vil altid ære hans minde med ærebødighed.

*Verner K. Nielsen
formand
Allierede krigssejlers
veteranforening*

Svend Aage Holm-Sørensen

Et multimenneske fylder 85 år d. 15. april.

Han er et af beviserne på, hvor meget et menneske kan opleve af ondskab og alligevel bevare troen på, at der i alle folkeslag findes det gode, han er humanist til fingerspidserne. Hans bog FORÅR 45, udkommet på Delta System, giver et særligt godt indblik i personen Svend Aage, i arrestationen, i opholdet i Vestre Fængsel, og derefter i KZ lejr. Aldrig mistede han fodfæstet, som menneske.

Nu bor han på Solkysten i Spanien, men tro ikke hans liv er ved poolen og barerne - næh - hold godt fast, han tegner, skriver, designer kunst, spiller golf og bridge. Og så har han venner i flere lande, som der føres korrespondance med og vi hører til de heldige, der får dejlige breve.

Svend Aage er i Danmark på fødselsdagen, men skulle nogen få lyst til at sende ham en hilsen, står han under RUNDE DAGE med adressen i Spanien. (i feb. nr.). *Minna Dahl*

Jeg vil gerne hermed rette en dybtfølt tak til alle, der har sendt gaver, breve og blomster til mig i anledning af mit 25 års formandsjubilæum. Det har glædet mig meget.

Solveig Skjøtt

Klip fra aviser og blade

B.T. den 10. december 1997

Jøder skulle være gidsler mod USA

Af David Jens Adler

BRUXELLES: En historikergruppe ved Det tekniske Universitet i Berlin synes nu at have løst den store gåde omkring Holocaust – Tysklands udryddelse af seks millioner europæiske jøder under Anden Verdenskrig.

Selvom spørgsmålet har været rejst i tusindvis af krydsforhør af nazi-regimets top-krigsforbrydere i årene lige efter krigen, og millioner af arkivdokumenter siden har været endevendt, har man besynderligt nok endnu aldrig været i stand til at finde så meget som bare antydningen af en konkret ordre til det gigantiske folkemord, endsize noget om helt præcist *hvornår* beslutningen blev truffet, og hvad anledningen var.

Det eneste, man hidtil har kendt til, var en embedsmands-konference i Berlin-forstaden Wannsee i januar 1942, hvor den detaljerede plan for jødeudryddelsens gennemførelse blev udformet.

Ordren er fundet

Nu har en forskergruppe under ledelse af den unge historiker Christian Gerlach i hidtil ukendte arkiver i det tidligere DDR (Østtyskland) fundet frem til noget, der ligner den

afgørende ordre.

Ordren kom fra Hitler selv på et møde, han holdt for gauleitere fra Tyskland og hele det tysk-besatte Europa i sin privatlejlighed i Berlin 12. december 1941.

Men Hitler synes indtil den dato faktisk at have holdt igen over for pres om at skride til folkemord. Og så sent som 30. november 1941 er der

Den store gåde om »Holocaust« måske løst via østtysk arkiv

bevislighed for, at den frygtede SS-rigsfører Heinrich Himmler giver den lige så berygtede SS-»obergruppenführer« Heydrich instruks om ikke at likvidere de jøder, der blev sendt mod Øst fra de overfyldte tyske kz-lejre.

»Hitler betragtede jøderne som en art gidsler over for eventuelle amerikanske planer om at indtræde i krigen,« forklarer Gerlach.

Med det japanske lynangreb på den amerikanske flådebase i Pearl Harbour i Stillehavet 9. december

1941 vendte billedet totalt. USA gik to dage senere ind i krigen mod Japans allierede, Tyskland. Jøderne havde ikke længere nogen brugsværdi som gidsler.

Ukendt dagbog

»Føreren har m.h.t. jøde-spørgsmålet nu endelig besluttet sig for at gøre rent bord,« skriver propagandaminister Joseph Goebbels i en hidtil ukendt dagbogs-optegnelse fra mødet i Hitlers lejlighed i Berlin 12. december.

»Nu er krigen blevet en verdenskrig. Jødedommens tilintetgørelse må være den nødvendige konsekvens.«

Helt uforberedt på denne form for »slutløsning« var regimet dog ikke.

I månederne forinden havde den tyske hær systematisk myrdet jøder i Polen og på Østfronten. Og forskellige embedsmandsgrupper hjemme i Tyskland havde været i gang med den systematiske afvejning af plusser og minusser ved forskellige former for »slutløsning« på »det jødiske problem«:

Fortsat kz-lejr-indespærring. For drivelse af jøderne til Sibirien. Eller altså – massetilintetgørelse ved gasing.

Nynazistisk propaganda med E-mail

■ Omkring 70.000 svenskere modtog juleaften nynazistisk propaganda på deres hjemmecomputere via såkaldt E-mail. Propagandaen er afsendt af den nynazistiske svenske organisation Nordland, skriver Aftonbladet lørdag.

Den elektroniske post indeholdt »kraftig racistisk propaganda rettet mod indvandrere« og reklamer for Nordlands hjemmeside på Internet. Propagandaen hylder ligeledes den »hvide race« og hævder, at jødeudryddelse under Anden Verdenskrig ikke fandt sted. **RB**

*Endnu en brik - måske - der viser
Nazitysklands bestialske behandling
af jøderne.*

B.T. den 20. december 1997

*De er her
endnu!*

Klip fra aviser og blade

B.T. den 17. januar 1998

Gamle SS-soldater fik gaver af hæren

Af Asbjørn Svarstad

BERLIN: Naziskandalerne i det tyske forsvar kører videre. I går måtte forsvarsministeriet i Bonn bekræfte, at en organisation for tidligere SS-soldater har fået to lastvogne i gave fra den tyske forbundshær, Bundeswehr.

»Kameradenswerk Korps Steiner« brugte både den karakteristiske SS-rune i brevhovedet og nazipropaganda i begrundelsen, da organisationen i 1993 ansøgte Bundeswehr om støtte til det, den kalder humanitær virksomhed blandt ruslandstyskere i Baltikum.

Opkaldt efter SS-general

Foreningen er opkaldt efter den berøgtede SS-general Felix Steiner, som havde kommando over mange danske

SS-frivillige under krigen.

Steiner var chef for såvel officersskolen i Bad Tölz som for SS-pansergrenaderdivision Wiking – begge steder, hvor

Det tyske forsvar skal undersøges efter flere naziskandaler

danskere gjorde tjeneste.

Efter krigen var han en af de mest prominente gammelnazister, som tit og ofte stod frem og kæmpede for de gamle

ideer.

Nu forsøger de ansvarlige i Bundeswehr at komme ud af den nye knibe ved at påstå, at de ingen anelse havde om, hvem der skjulte sig bag det herostratisk berøgtede navn. Det tror kun få civile tyskere på.

Forsvarsminister til grin

Gennem de sidste uger er der kommet stadig flere historier frem om mørkebrune aktiviteter i det tyske forsvar.

Forsvarsminister Volker Rühe gør sig selv til grin hver gang, ved at han enten tilbageviser åbenlyse tilfælde, eller ved at han karakteriserer dem som »enkeltstående begivenheder«.

Forbundsdagen har nu nedsat et udvalg, som skal undersøge nazismen i Bundeswehr.

Nazisterne gir ikke bare op! Forbindelsen er i orden mellem Tyskland, USA og Danmark. Den frie presse er - mere end de resp. myndigheder garanter for, at disse forhold afdækkes.

B.T. den 16. februar 1998

Nazi-Jonni: Klanen er for blød

Af Henning Høeg

Under mødet med Ku-Klux Klan i Texas roste klan-medlemmerne B.T.s hjemland Danmark. Ifølge den lokale sikkerhedschef, Adam Butler, er der et godt samarbejde mellem KKK i USA og nazister og skinheads i Danmark.

Det samarbejde måtte B.T. lige checke efter, og derfor ringede vi til

lederen af Danmarks Nationalsocialistiske Bevægelse, Jonni Hansen.

»Vi har ikke noget direkte samarbejde med Ku-Klux Klan. Vores avis (»Fædrelandet«, red.) bliver trykt i USA. Og vi bliver da nogle gange inspireret af Ku-Klux Klan. Bl.a. patuljerede de langs den amerikansk/mexikanske grænse for at stoppe den ulovlige indvandring. Og det gav os ideen til at gøre det samme ved den

dansk/tyske grænse. Vi fangede ikke nogen. Men vi skræmte da flere væk,« siger Jonni Hansen til B.T.

»Vi deler en del holdninger – mange meninger med Ku-Klux Klan. Men jeg mener, at de er lidt for liberale – lidt for bløde.

Vi går ind for flere økonomiske virkemidler. Vi er mere politiske, tror jeg.«

NYE BØGER

Letter to my Descendants

Af Niels Aage Skov.

429 sider, illustreret.

Forlag: Odense University Press

Pris: Kr. 300,00

Tidligere dansk modstandsmand, der nu er inkarneret amerikaner udsender på engelsk en bog om Den anden verdenskrig, som han så den og som han stadig ser på den tid.

Denne bog har kun en svaghed. Den er skrevet på engelsk, og derfor ikke får den store læserskare i Danmark - som den fortjener. Litteraturen om besættelsestiden vil åbenbart i mange år endnu - og med mange forskellige udgangspunkter - forsøge at belyse denne tid. Mange historikere har med mange forskellige udgangspunkter givet deres bud på besættelsestiden - ikke alle - med lige stort held.

Nu ca. 50 år efter dukker så en bog op, som langt fra ligner de andre, ikke blot for at den er skrevet for det nordamerikanske marked, men fordi personen forstår, at leve sig ind i »tiden«.

Skovs beretning er skrevet med henblik på hans egne efterkommere således at hans egne erindringer fra den tid er hovedtemaet. Det er også hans version historien om nazisternes fremmarch og senere - heldigvis - undergang i Tyskland.

Og han behersker emnet - ikke alene emnet - men er også i stand til at komponere det hele sammen.

Forfatteren - snart 79 år, er både belæst, velorienteret på den storpolitiske scene, at han også kan det tyvende århundredes historie gør, at

det personlige levnedsløb er fyldt med dramatik der sætter krigshistorien, besættelsestidens kulturhistorie i relief. Og bag det hele føles det, som om historien SKAL skrives for sine sønner, ja for hele slægten. Sådan var jeg, sådan så jeg på denne tid.

Som en af de første modstandsfolk var det en ensom kamp. Skov var fra de allerførste dage af besættelsestiden med i kampen for Danmarks frihed ved allerede i oktober 1940 at brænde en tysk bil af.

Niels Aage Skov blev født i Ribe i 1919, men tilbragte de fleste drengeår i København, efter skoletiden blev han maskinarbejderlærling på B&W, senere ind i militæret som sergent og derefter læste han på Teknikum i København, men på grund af besættelsen blev studiet ikke gjort færdigt før efter krigen.

Han opdagede også snart hvor langt han befandt sig - rent holdningsmæssigt fra den største del af den danske befolkning.

Så at sige ingen af mine landsmænd ville se positivt på, hvad jeg havde gjort, herunder politiet, men på en eller anden mådet generer det mig ikke.

I begyndelsen af modstandsarbejdet arbejdede Skov alene, men efterhånden kom han med i en gruppe. Han var med ved den første våbenkastning på Sjælland, han rejste så til sin fødeby Ribe og også her deltog han i sabotage. Meget lykkedes, også en del mislykkedes - vi var jo amatører - så det er vel ikke så mærkeligt. Krigen i 1942 kunne gå den ene vej eller den anden. Alle muligheder stod åbne. Alligevel var Skov ikke i tvivl. Intensiteten i den uvisshed, alligevel modet til at handle på trods af, at det officielle Danmarks - hel igennem hysteriske - afstandtagen fra sabotørvirksomheden er skildret uden efterrationalisering. Det er det STORE ved bogen. Alt i denne beskrivelse udstråler en stærk erindring, og virkeligt nærvær og troen på sig selv.

Aktion efter aktion fulgte, men i maj 1944 blev han taget af tyskerne. Først Vestre Fængsel, dødsstraf - slap dog - herefter Frøslev, KZ lejre i Tyskland - Neungamme, Husum, Wansleben nede ved Tjekkoslovakiet.

Han overlevede ved gensidig hjælp - men måtte alligevel med på en døds-march da russerne nærmede sig. På denne march undslap han sammen med en kammerat, og de okkuperede en bondegård, hvor de

kunne komme til kræfter.

Som ikke mange andre danskere fra KZ lejrene kom Skov og hans kammerater nu ind i de Amerikanske styrker og medvirkede ved anholdelsen af hundredvis af tyske nazister.

Det gik sommetider ondt til - vi er jo nu i 1945 - det kom til skudvekslinger. Drab forekom også, ret barske afhøringer og rundt omkring i det besejrede Tyskland til regulære hævnorgier fra sejrherrenes side (Redaktionens anmærkning 40-50 millioner mennesker mistede livet under Verdenskrig 2).

Skov noterer alt, det store overblik bevarer han og i efterordet lægger han så de historiske overvejelser han har gjort sig, frem. Det er tankevækkende at dette unge menneske ikke har nogen form for hævnfølelse. Han bliver ansat i en dansk flygtningelejr for at passe på en del af de mere end 250.000 tyske flygtninge, som befinder sig i Danmark ved kapitulationen.

Efter en artikel i Nationaltidende, begynder breve at ankomme i stort tal - formentlig - fra danske som under besættelsen ikke havde foretaget sig noget som helst mod Tyskerne. Hadefulde breve.

En anden del der får ham til at tænke, er en amerikansk kollega der kommer med onde antisemitiske udtalelser som denne: »Hitler havde sgu fat i den lange ende. Jøderne rager bare til sig.«

I 1947 forlader han Danmark og rejser til USA, hvor han starter egen ingeniørvirksomhed, udvider, bliver en holden mand, men på et senere tidspunkt ændres endnu engang hans liv. Han læser videre og ender med en ph.d. grad, hvorefter han giver sig til at undervise på et universitet i USA.

Bogen er stilfærdig, men meget intens. Den kan skrives anderledes, men ikke bedre.

Det er vel et af de bedste breve en far har sendt sine 2 sønner - og alle vi andre.

Ville Odense Universitetsforlag glæde alle os, der med stor interesse læser om besættelsen, kunne Universitetet ikke gøre noget bedre end at oversætte bogen til dansk.

Kaj Christensen.

ADRESSELISTE

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19,
4894 Østre Ulslev, tlf. 59 18 00 09.
Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6,
1363 København K, tlf. 33 12 85 95.
Sommer: Møststien 6, Vester Lyng,
4500 Nykøbing S, tlf. 59 91 01 20.
Skr.: Georg Andersen, Kongshaven 42 A,
2500 Valby, tlf. 36 17 47 88.

Odense: Jørgen Hedegaard Larsen,
Højvænget 2, 5230 Odense M., tlf. 66 11 33 85.
Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl, Rind-
dalen 33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26.
Kass.: Henry Jensen, Østerled 44, 9370 Hals,
tlf. 98 25 18 56.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87.
Kass. Ernst Nielsen, Strandagervej 9,
Munkerup, 3250 Gilleleje. Giro 6 45 87 18,
tlf. 49 71 86 59.

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Verner Nielsen, Fjordvænget 9, 4220
Korsør, tlf. 53 57 08 44.

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørg Vitnes, Torvegade 64,
3. & 4. sal tv., 1400 København K.,
tlf. 32 95 22 06 / 32 95 55 04.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Bernth Johannesson, Johs. V. Jensens
allé 48, 4 tv., 2000 Frederiksberg,
tlf. 36 16 32 84.
Kass.: Knud Poulsen, Julsøvej 380,
8240 Risskov, tlf. 86 17 20 48, Giro 543 27 23.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Kurt Jacobsen, Dyrehavegårdsvej 15,
2800 Lyngby, tlf. 45 88 17 21.
Kontoret: Kongevejen 252 2,
2830 Virum, tlf. 45 85 58 98, Giro 8 81 17 88.
Kontortid for sociale sager: Tirsdag 10-12.
Sommerferie 3/6-31/8.

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen,
Jagtvænget 22, Hjerting, 6710 Esbjerg V.,
tlf. 75 11 64 18.
Kontor: Gammel Fritidscenter, Gønnevangs-
vej (ved Østerbycentret), 6700 Esbjerg.
Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen,
Frederik den III vej 3, st, 7000 Fredericia,
tlf. 75 92 54 57.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73,
åbent tirsdag 14-16.

Kolding: Kontor: Staldgården.
Åbent torsdag kl. 14-16, tlf. 75 53 18 84.

Odense afd.: Fg. formand Holger Jørgensen,
Tjørnehaven 30, 5220 Odense SØ,
tlf. 66 10 35 43.

Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen, Bru-
uns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48
Konsulent: Hjarne Ditlevsen,
Løkkentofte 15, 5700 Svendborg.
Kontor: tlf. 62 20 15 52 (bedst kl. 08.00-11.00).

Sjællands afd.: Fmd.: Mogens Henrik Niel-
sen, Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde,
tlf. 46 75 77 13.

Kass.: Villy Jensen, Lindevej 12,
3200 Helsinge, tlf. 48 79 45 91.

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl, Herskinds-
gade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92.
Kontor: Sofiendalsvej 80, 9200 Aalborg SV,
tlf. 98 18 58 18.

Åbent torsdage 10-16. Åbent for kammerat-
ligt samvær torsdag 14-17.

Århus afd.: Fmd.: Wilfred Thomsen,
V. Stuckenbergsvej 25, st, 8210 Aarhus V.,
tlf. 86 10 41 25.

Kass.: Erik Bjørn Nielsen, Brovænget 25,
8250 Egå, tlf. 86 22 29 48.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220,
8200 Århus N, tlf. 86 16 91 18 i åbningstiden:
Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: J.E. Finderup, Bernadotteparken 57,
4000 Roskilde, tlf. 46 35 39 11.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62,
8900 Randers, tlf. 86 42 69 61, Giro 207 13 04.

Randers afd.: Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
Lyngdalvej 18, 8500 Grenå, tlf. 86 30 90 76.

Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk,
8900 Randers, tlf. 86 41 81 81.

FORENINGEN AF GESTAPO- FANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Lille Værlose, tlf. 44 48 56 74.
Kass.: Sallé Fischermann, Toftekærsvvej 28 C,
2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjalør Boule-
vard 12,2 tv., 2450 Kbh. SV., tlf. 36 16 60 98.
Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24,
8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Harry Em. Rasmussen, Ejgårdsvvej 14B,
st. tv. 2920 Charlottenlund, tlf. 39 64 11 84.
Kass.: Gertrud Stjernholm Nielsen, Ved Bel-
lahøj 23 B, 7. sal. 2700 Brønshøj,
tlf. 38 60 91 20.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38,
4350 Ugerløse, tlf. 53 48 80 09. **5918 8009**
Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2. tv.,
2650 Hvidovre, tlf. 36 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5,
5000 Odense C., tlf. 66 12 79 08.

SACHSENHAUSEN- FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Amerikavej 7, 4. th.,
1756 København V.,
tlf. 31 23 02 14/55 44 10 32.

Fax. 31 23 02 14 eller 55 44 10 32.

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansengade 22,
5000 Odense C., tlf. 66 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Granparken 128,
5240 Odense NØ. tlf. 66 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Bernadottegården,
blok 3. H.H. Kochsvej 4, 4000 Roskilde,
tlf. 46 36 08 35.

Kass.: Hertha Berthelsen, Landlystvej 72,
2650 Hvidovre, tlf. 36 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd. Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov
Vej 29 2' tv., 2900 Hellerup,
tlf. 39 62 83 55.

Kass.: Heinz E. Hess, Elverhøjen 1 C,
2730 Herlev, tlf. 44 94 44 41.

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1 - Postboks 3000 - 2100 Køben-
havn Ø., tlf. 39 17 77 00, Fax. 39 17 77 11.

Konsulent Anna-Lise Clausen.

Kontortid: tirsdag kl. 11 - 13.00. Tlf. 39 17 78 60

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede.
12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt
by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. Tlf. 86 16 91 18, i kontortiden eller
Knud Poulsen, Julsøvej 380, 8240 Risskov,
tlf. 86 17 20 48. Ansøgning om ophold i
højsæsonen skriftligt senest den 1. februar.
Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjelpe-
fond. Se bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution.
12 senge. Adresse: Hindingvej 38, Nors,
7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe,
tlf. 97 91 11 12.

Ansøgning skriftligt senest 1. februar.
Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af
Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge.
Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Lille Værlose, tlf. 44 48 56 74.